

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΖ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1980 | ΑΡΙΘ. 12

Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙ Η ΣΠΟΥΔΑΖΟΥΣΑ ΝΕΟΤΗΣ ΜΑΘΗΣΙΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΝ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
“ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ,,

Ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

β. Ἡθοπλαστικὰ βιβλία
Ἁγία Γραφή.

1. Εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον, («Ἐκκλησία» 15 Νοεμβρίου 1979) διὰ νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν παντὸς φίλομαθοῦς ἀναγνώστου ἐπὶ τῆς ἀνυπολόγιστου ἀξίας καὶ σπουδαιότητος τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ἐπεσημίναμεν τὰ ὅσα ἀξιόλογα διετύπωσεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ ἀοίδιμος Καθηγητὴς καὶ Ἀκαδημαϊκός, ὁ καὶ πρῶτος Διευθυντὴς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Περιοδικῶν, Γρηγόριος Παπαμιχαήλ. Παραθέτομεν νῦν καὶ ἕτερον ἀπόσπασμα ἐκ κυρίου ἄρθρου τῆς «Ἐκκλησίας» (τῆς 30ῆς Σ/βρίου 1933, ἔτ. ΙΑ', φ. 39), ἔχον οὕτω: «Πᾶσα ἀπλή ἁγιογραφικὴ ἱστορία κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἶναι πλήρης ἐννοιῶν καὶ πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι ἐκ τοῦ βίου τοῦ Κυρίου, πᾶσα περὶ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ, τῶν παραβολῶν καὶ οἰασδήποτε πράξεώς του ἀφήγησις ἔχει ἐκάστη τὸ ἰδικὸν τῆς ἠθικῶν κάλλος, τὴν ἰδικὴν τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς διδασκαλίαν, ὡς ἀφηγήσεως περὶ τοῦ παγκάλου Χριστοῦ. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ μᾶς διαφεύγῃ καὶ τὸ μυστικὸν νόημά των· διότι ἕκαστον αὐτῶν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ μεγάλου δράματος τῆς οἰκονομίας τῆς θείας ἀπολυτρώσεως, ἐφ' οὗ εἶναι ἠπλωμένος ὁ λεπτὸς πέπλος τοῦ μυστηρίου· εἶναι προεπαγγελία καὶ πραγμάτωσις τῆς

ἐνσαρκώσεως, τοῦ πάθους, τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἐπηγγελμένου Ἐμμανουήλ· καὶ ἕκαστον περιέχει εἰδικὸν πνευματικὸν μάθημα, ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ μυστηρίου εἰσδύον εἰς τὴν ψυχὴν μας. Ὑπὸ τὸ μυστήριον τοῦτο καλύπτονται ἀμύθητοι θησαυροί, διὰ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ πρόσκτησιν τῶν ὁποίων ἀπαιτοῦνται ἀνοικτοὶ τῆς πίστεως ὀφθαλμοί. Διὰ τοῦτο ὁ Ψαλμωδὸς παρακαλεῖ «ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια τοῦ νόμου σου» (Ψαλμ. 118, 18). «Ὅταν ἀποκτήσῃ τις τοιοῦτους ὀφθαλμούς, τὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ἀποβαίνουν σαφῆ καὶ καταληπτὰ καὶ εὐχάριστα καὶ τότε ἡ ψυχὴ λέγει μετὰ τοῦ Ψαλμωδοῦ — ὅστις ἐν τούτοις, εἶχεν ὑπ' ὄψιν μόνον τὰ πέντε βιβλία τοῦ Μωυσέως, ἐνῶ ἡμεῖς εὐτυχοῦμεν νὰ ἔχωμεν τὰ Εὐαγγέλια τοῦ Χριστοῦ—: «Ἀγαλλιάσομαι ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγια σου, ὡς ὁ εὐρίσκων σκῦλα πολλά».

2. Καὶ συνεχίζει ὁ ὠραιολόγος καὶ ἀληθῆς λογοτέχνης ἀείμνηστος Διδάσκαλος: «Ἄγευτοι τῆς ἱστορίας τῶν ἀνυπερβλήτων ἐπιτευγμάτων τοῦ μικροῦ τούτου βιβλίου, δὲν φαίνονται συγκινούμενοι ἐκ τῶν συγχρόνων τουλάχιστον ψυχικῶν σεισμῶν, τοὺς ὁποίους ἡ ἀνάγνωσις του ἐγέννησε καὶ γεννᾷ ἀκριβῶς εἰς λογοτεχνικὰ προσωπικότητας, πρὸ τῶν ὁμμάτων τῶν ὁποίων συνέβη

τὸ βιβλίδιον τοῦτο νὰ ἀνοιχθῆ. Καὶ ἀναφέρομεν ἔστω καὶ μόνον τοὺς Giovanni Papini καὶ Merejkowsky. Τίς δὲν συνεκινήθη ἀπὸ τὸ φῶς καὶ τὸ θάλπος τῶν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου ἐντυπώσεών των; «Τὸ ἀναγινώσκω — λέγει τις τῶν συγχρόχρονων φιλοσοφούντων λογοτεχνῶν — καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ θὰ τὸ ἀναγινώσκω ὅσον βλέπουν οἱ ὀφθαλμοί μου, καὶ κατὰ τὰς φωτεινότερας ἡμέρας καὶ κατὰ τὰς σκοτεινότερας νύκτας, ἐν τῇ εὐτυχίᾳ καὶ ἐν τῇ δυστυχίᾳ, ὑγίης καὶ ἀσθενῆς, πιστεύων καὶ ἀπιστῶν, εὐαίσθητος καὶ ἀναίσθητος. Καὶ μοὶ φαίνεται ὅτι πάντοτε ἀναγινώσκω ἐν αὐτῷ κάτι νέον καὶ ἄγνωστον, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ τὸ ἀναγινώσκω καὶ θὰ τὸ ἐννοήσω ὀλοκληρωτικῶς· δὲν τὸ βλέπω παρὰ μὲ τὸ ἄκρον τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ δὲν τὸ αἰσθάνομαι παρὰ μὲ μίαν γωνίαν τῆς καρδίας. Τί ἄρα γε θὰ γείνη ἐάν θὰ ἠδυνάμην νὰ τὸ γνωρίσω ἐξ ὀλοκλήρου»;

3. Καὶ ἡ πλέον καλλιεπὴς γραφίς καὶ ὁ πλέον ἐνθερμος καὶ πιστὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁπαδὸς καὶ ὁ πλέον βαθύνους τῆς φιλοσοφίας-θεράπων θὰ ἦσαν ἀπλοῖ θεαταὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ βιβλικοῦ νοήματος, διότι τὸ μυστικὸν περιεχόμενον τῆς Ἀγίας Γραφῆς θὰ παρέμενε καὶ εἰς τὸν ἄριστον ἐρμηνευτὴν εἰς τὸ βάθος δυσεξήγητος ἐννοια κεκρυμμένων μυστηρίων καὶ δυσνοήτων Ἀληθειῶν. Πᾶσα λέξις τῆς Γραφῆς καὶ ἐν νόημα καὶ πᾶν νόημα καὶ μία ἀλήθεια καὶ πᾶσα ἀλήθεια φαινομενικῶς νοητὴ, πραγματικῶς ὅμως μυστικὴ καὶ δυσπρόσιτος! Θεὸς τριαδικός, Υἱὸς καὶ Πνεῦμα Ἅγιον, Χριστὸς—Θεάνθρωπος, Θεοτόκος Μαρία καὶ πλεῖστα ἄλλα ὀνόματα ἐγκρύπτοντα μυστήρια ἀκατάληπτα διὰ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ὅμως ἡ ἀνάγνωσις τῆς Γραφῆς εἶναι τόσον ἀπλῆ, ὥστε νὰ εἰσδύη τὸ νόημά της εἰς τὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς, μάλιστα δι' ἐκεῖνον, ὅστις ἐν πίστει καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ ἀναζητεῖ μικρὰν ἔστω ἀναλαμπὴν τοῦ ἐκ τῆς Γραφῆς διαχεομένου μυστικοῦ φωτός. Καὶ ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου περίφημον πρὸς τοὺς φιλοσοφούντας Ἀθηναίους ὁμιλίαν του: «Ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων Κύριος, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμενός τις, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν

καὶ πνοὴν καὶ πάντα· ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὁρίσας προστεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν Κύριον, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὔροιεν, καὶ γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καὶ τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν· τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν» (Πράξ. 17,24-29). Αὐταὶ αἱ ἀλήθειαι καὶ αὐτὰ τὰ κεκρυμμένα μυστήρια προσφέρονται εἰς τὸν μετὰ πίστεως διερευνῶντα καὶ μελετῶντα τὴν Γραφήν καὶ ἀποκαλύπτουσι πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ εὐφραίνοντος αὐτὸν μὲ τὴν ἀνεκφραστον ἀναλαμπὴν τοῦ θείου φωτός!

4. Ἡ Ἀγία Γραφή! Ἀγία, ἐκ τοῦ Παναγίου Πνεύματος συνταχθεῖσα καὶ γραφεῖσα. Γραφή, ἀποτετυπωμένη μὲ χαρακτήρας ἀνεξαλείπτους καὶ εἰς αἰώνιαν ἀσφάλειαν χάριν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν προσφερομένη. Ἐν τηλικαύτης σημασίας βιβλίον δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ καταστῆ τὸ συνεχὲς μελέτημα καὶ ἐντρύφημα τοῦ ἀνθρώπου; Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελεῖ τὸ ἱερὸν ἐγκόλπιον παντός χριστιανοῦ, πάσης ἡλικίας, φύλου ἢ φυλῆς, τάξεως ἢ καταστάσεως; Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ δοθῆ εἰς τοὺς μόλις διδασκομένους τὴν ἀνάγνωσιν νέους ὡς τὸ μοναδικὸν καὶ ἐξαιρετικὸν φυλακτήριον τῆς νεανικῆς ψυχῆς των; Δὲν θὰ ἔπρεπε οἱ νέοι, οἱ μαθηταὶ καὶ σπουδασταί, νὰ διδασχθῶν τὴν ἀνυπολόγιστον σπουδαιότητα τοῦ θείου τούτου βιβλίου δι' ὅλον τὸν βίον των καὶ δι' ὅλας τὰς φάσεις τῆς πολυκυμάντου ἀνθρωπίνης ζωῆς των; Καὶ ὅμως, εἶναι λυπηρὸν νὰ λεχθῆ, ὅτι τὸ ἅγιον καὶ θεόπνευστον τοῦτο βιβλίον εἰς ὀλίγους εὐσεβεῖς ἀναγνώστας ἀποτελεῖ ἀντικείμενον μελέτης. Οἰκογένεια καὶ σχολεῖον, καὶ μάλιστα ἡ Ἐκκλησία φέρουν τὴν εὐθύνην τῆς ἐπιζημιῶν ταύτης παραλείψεως ἐμπνεύσεως ἀγάπης εἰς τοὺς νέους διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Πῶς δὲ ἡ ἀνάγνωσις αὕτη θὰ ἀποβῆ ὠφέλιμος, θὰ εἴπωμεν εἰς τὸ προσεχές.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ*

Αίχμαλωσία

Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Με την τουρκική εκπόρθηση της Κωνσταντινουπόλεως ή θέση του Οικουμενικού Πατριαρχείου παρέμεινε, γιατί ήταν ή μόνη και ή φυσική κεφαλή όλων των 'Ορθοδόξων. Ήδη διαγραφόταν ο ρόλος του αυτός, όταν το Κράτος με τον αυτοκράτορα είχαν περιοριστεί στα στενά όρια των τειχών της Κωνσταντινουπόλεως. Τότε ο Πατριάρχης μέσα από τα τείχη, δρούσε και επιδρούσε και διοικούσε τις επαρχίες του που είχαν καταληφθεί από τους Τούρκους. Η πτώση της Πόλης σήμαινε το τέλος της αυτοκρατορίας, το τέλος του αυτοκράτορα, το τέλος του 'Ιερού Παλατιού, το τέλος της 'Αγίας Σοφίας, αλλά όχι και το τέλος του Πατριαρχείου. Από τότε άρχισε το μαρτύριο, αλλά χωρίς καθόλου να ανακόψει τη δράση του και την επίδρασή του. Οι Πατριάρχες συχνά εξευτελιζόνταν, θανατώνονταν, διώχονταν απ' το θρόνο τους για να αντικατασταθούν με άλλους, σύμφωνα με τα σουλτανικά κέφια και τα συμφέροντα. Το Πατριαρχείο περιορίστηκε τελικά στο Φανάρι. Σπανιότατα Πατριάρχες πέθαιναν στο θρόνο τους, γιατί πέθαιναν ή με δίκαιο θάνατο, ή το πλείστον, στην εξορία. Αντιμετώπισε ο Οικουμενικός Θρόνος, κατά την τουρκοκρατία, την έχθρότητα, τη σκληρότητα των Σουλτάνων, των Μεγάλων Βεζύρηδων, των Πασάδων, των Γενιτσάρων, τη διαίδητα, τέλος, του κάθε Τούρκου αρχηγίσκου, αλλά αντιμετώπισε και σπουδαρχίες κληρικών και τόσα άλλα, αποτελέσματα της τουρκικής ραδιουργίας και της αμάθειας που ακολουθήσαν, στη συνέχεια, τη δουλεία που δεν έφαινετο νάχει τέλος. Αντιμετώπισε εξολοθρευμούς των διαφόρων άτυχων άπελευθερωτικών κινημάτων, που άρχιζαν με άπαγχονισμούς απ' την Κορυφή, στο Πατριαρχείο, για να επεκταθούν στις διάφορες γνωστές περιφερειακές γενοκτονίες. Αντιμετώπισε τις άφόρητες και έξοντωτικές φορολογίες, τους διωγμούς κατά καιρούς της παιδείας, την οποία με μύρια τεχνάσματα ώργάνωνε το Πατριαρχείο όπως Σχολεία, 'Ακαδημίες, Σχολές φιλοσοφικές και 'Αλληλοδιδασκικά 'Ελληνικά Σχολεία. Αντιμετώπισε τους οικονομικούς δικτάτορες, δηλαδή τους πάμπλουτους Φαναριώτες, οι οποίοι παρ' ότι το στήριζαν και οικονομικά και με την επιρροή τους στο Σουλτάνο και στους ιδύοντες, από την άλλη μεριά πολλές φορές το ταλαιπωρούσαν με τις φιλοδοξίες τους, με τις μικρότητές τους, με τις έπειμδάσεις τους στα έσωτερικά του και στη διοίκηση, μέχρι που μερικές φορές άνεδοκατέβαζαν και αυτοί, σαν τους Σουλτάνους, καλούς Πατριάρχες, γιατί στη μακραίωνη αίχμαλωσία του, στο Θρόνο, άνέβηκαν και κακήs ποιότητος πρόσωπα. Ο Οικουμενικός Θρόνος αντιμετώπισε κατά την περίοδο της αίχμαλωσίας και επιθέσεις και έισβολές της Ρωμαιοκαθολικής προπαγάνδας

καθώς και της Λουθηρανικής και Καλθινιστικής προπαγάνδας και έισβολής και ραδιουργίας, άργότερα, της δυτικής διπλωματίας. Παρ' όλα αυτά τα όποια θα είχαν κάμψει, έξαφανίσει, όποιοδήποτε άλλο όργανισμός, ή τουλάχιστο θα τον είχαν άλλοιώσει, ο Οικουμενικός Θρόνος, διετήρησε και την Πίστη και έξέδωσε και έξαίρετες 'Ομολογίες Πίστης. Διατήρησε δέ και την παράδοση, και την παιδεία και τη γλώσσα και δέν ύστέρησε να άναπτύξει το μοναχισμό και το χριστιανικό μυστικιστικό βίωμα, και είναι γνωστό πόσο ρόλο έπαιξαν στην άφύπνιση τα όρθόδοξα Μοναστήρια και οι Μοναχοί, όπως οι 'Αγιορείτες, ο Κοσμάς ο Αιτωλός, Νικόδημος 'Αγιορείτης κ.λπ., σ' όλο τον ύπόδουλο 'Ορθόδοξο κόσμο, από την Μολδαυία μέχρι την Πελοπόννησο. Έδωσε μαθήματα πίστης και πράξης και πολιτισμού όχι μόνο στους σκλάβους αλλά και σε όρθόδοξες και έλευθερες χώρες, όπως ή Ρωσία, ή Ούκρανία, ή Πολωνία, ή Λιθουανία, ή Λεττονία, ή Γεωργία και στις ήμιελεύθερες παραδουναδίες 'Ορθόδοξες 'Ηγεμονίες, όλα δέ αυτά, επαναλαμβάνω, κάτω απ' τις πιο χειρότερες συνθήκες που είναι δυνατό να υπάρξουν και με καθεστώς Δημοκρατικό που το συγκροτούσαν Κληρικοί, Φαναριώτες και 'Αρχοντες, αντιπρόσωποι του 'Ορθόδοξου λαού, καθεστώς που μπορούσε να άποφασίζει, να ενεργεί, να έλέγχει, ακόμη και να κατεβάξει από τον Θρόνο ένα τυχόν άκατάλληλο Πατριάρχη.

Χωρίς τον Οικουμενικό Θρόνο οι 'Ορθόδοξοι ύπόδουλοι λαοί, κάτω απ' τον τουρκικό ζυγό, θα είχαν όπωσδήποτε χάσει τη θρησκεία τους και μαζί μ' αυτήν και τα έθνικά τους χαρακτηριστικά, την έθνική τους ταυτότητα, θα είχαν έκμισουσουλμανιστεί, δηλαδή θα είχαν έκτουρκευτεί, όπως συνέβη σε άρκετες γνωστές περιπτώσεις μερικών αδύνατων χριστιανικών Κοινοτήτων.

Έδρα του Οικουμενικού

Πατριαρχείου.

Έδρα του Οικουμενικού Θρόνου, του 'Αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικού Πατριάρχου, είναι ή Κωνσταντινούπολη. Όμως στον κόσμο αυτό οι τόποι μεταβάλλονται, οι πόλεις φθείρονται και άλλες έξαφανίζονται, αλλά θεσμοί σαν το Θρόνο Κωνσταντινουπόλεως, σαν τον Οικουμενικό Πατριάρχη, είναι αιώνιοι και έάν αλλάξουν τόπο, όπως ο 'Αντιοχείας έδρευε από αιώνων στη Δαμασκό. «Η κατοικία και ο τόπος δέν κάνουν τους νομίμους και κανονικούς Πατριάρχες και οι μεταβολές των καιρών δέν βλάπτουν παντελώς την άξία τους». Τα άνωτέρω τα άποφάσεις, τα διατύπωσε και τα διακήρυξε Σύνοδος, ή οποία συνήλθε στη Μόσχα, στη Ρωσία, την 1η Δεκεμβρίου 1666, κατά την οποία προήδρευσε ο 'Αλεξάνδρειας Παΐσιος και παρακάθησαν σ' αυτήν ο 'Αντιοχείας Μακάριος, όλοι οι

* Συνέχεια εκ της σελ. 212 του ύπ' αριθ. 11 τεύχους.

Ρώσοι Μητροπολίτες, Αρχιεπίσκοποι και Επίσκοποι της Ρωσίας, οι παραρρισικόμμενοι Ρωμαιοί, δηλαδή Έλληνες Επίσκοποι και ο Τσάρος. Η Σύνοδος συνήλθε στο παλάτι Στολοβόη για να αντιμετωπίσει την περίπτωση της φυγής του Πατριάρχου Νίκωνα, στο Ρωσικό Μοναστήρι της Αναστάσεως. Η απόφαση αυτή δείχνει την ορθότητα του πνεύματος για τους αιώνιους θεσμούς, ότι δεν κρίνονται με την αυστηρότητα του τοπικιστικού γραμμματος, αλλά με την ευρύτητα του πνεύματος και υπό την έννοια του ότι το γράμμα «κτείνει, το δέ πνεύμα» ζωοποιεί. Έτσι στην πράξη ο Άντιοχείας δεν πάυει ούτε ποτέ έπαψε να είναι Πατριάρχης Άντιοχείας, παρ' ότι έδρευε σχεδόν από τον 13ο αιώνα στη Δαμασκό, γιατί ή Δαμασκός είναι μέσα στα όρια στα όποια Οικουμενική Σύνοδος έρισε για δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Άντιοχείας. Όταν οι Φράγκοι κατέλαβαν για μερικές δεκαετηρίδες την Κωνσταντινούπολη, ο Οικουμενικός Θρόνος μετατέθηκε από την Κωνσταντινούπολη στη Νίκαια, μέσα στα όρια της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας του, χωρίς να χάσει απ' την αξία του, απ' την αίγλη του, από την κανονικότητά του, από την διοικητική δύναμή του, από την αιωνιότητά του, και χωρίς να άμφοσθηθεί, γιατί δεν έδρευε στην Κωνσταντινούπολη, έγινε δέ, ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, παρ' ότι έδρευε άναγκαστικά στη Νίκαια, δεκτός με μεγάλες Πατριαρχικές τιμές στην Ήπειρο, την όποια τότε επισκέφτηκε. Ακόμη όταν ο Κύπρου κατέστη έμπερίστατος και λόγω bias αυτός και ο λαός του μετώκησαν στον Έλλησποντο, ο Κύπρου δεν έχασε την αυτοκεφαλία του και τα προνόμια αρχαιότητάς. Έτσι ή Πενθέκτη του Τρούλλου Οικουμενική Σύνοδος, γύρω στο 692, με οικουμενικό κανόνα κατοχύρωσε και τα δύο προνόμια του Κύπρου, και το αυτοκέφαλο και τα πρεσβεία αρχαιότητας, άν και ο Κύπρου μετώκησε τόσο μακριά απ' την Κύπρο, δηλαδή στον Έλλησποντο. Με αυτό ή Στ' Οικουμενική Σύνοδος με το σχετικό Κανόνα της, τον 39ο, δείχνει ότι τα δικαιώματα μίας Εκκλησίας δεν χάνονται και πρό παντός όταν ή Εκκλησία αυτή χειμάζεται. Παρόμοιο συνέβη και στη Ρωσική Εκκλησία, στα 1240 - 1380, όταν έγινε ή Μογγολική κατοχή της Νότιας Ρωσίας. Ο Πρωτόθρονος τότε της Ρωσίας, ο Μητροπολίτης Κιέβου και πάσης Ρωσίας, μεταθρονίστηκε στο Βλαντιμήρ και μετά στη Μόσχα, χωρίς να εγκαταλείψει ούτε τους τίτλους του, ούτε τα πρωτεία του, ούτε τα προνόμια του.

Έάν οι διωγμοί, που δεν έπαψαν ποτέ, και ή συνεχίζόμενη, με διάφορες μορφές, αίχμαλωσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, κατά κοντόφθαλμη τουρκική πολιτική, το φέρουν σε σημείο, ώστε να εκδιωχθεί ή να καταστεί έντελώς άδύνατη ή παραμονή του στην Κωνσταντινούπολη, μπορεί έπειτα από τα προηγούμενα, προαναφερθέντα θεωρητικά και πρακτικά γεγονότα, να μεταθεθεί προσωρινά ή έδρα του, μέχρις ότου γίνει δυνατή πάλι ή επάνοδος του στην Κωνσταντινούπολη, μπορεί λόγω να μεταθεθεί προσωρινά μέσα στα όρια της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας του και μέσα από το ποιμνιο του Πατριαρχικού του κλίματος, να εξακολουθήσει τη δράση του, την άκτινοβολία του και την οικουμενικότητά του, σύμφωνα με τους Έσρους Κανόνες, οι όποιοι καθιέρωσαν

τον Κωνσταντινουπόλεως και τα όρια του και σύμφωνα με τα ιστορικά δεδομένα που σφράγισαν την κανονικότητά του, με θυσίες, με αίμα, με διωγμούς, με αίχμαλωσίες, με εξώσεις και παλινορθώσεις, με διάσωση της πίστης από τους αίρετικούς, με σωτηρία της πίστης από τους άλλόθρησκους, με διάδοση της πίστης στα πέρατα του κόσμου, με διατήρηση των αρχαίων ήθων και έθιμων, με διατήρηση της άποστολικής πίστης, πράξης και διοίκησης, που θεβαιώθηκε προσδιοριστικά από τις έπτά Οικουμενικές Συνόδους και πρό παντός από την Α' και τη Β' Οικουμενικές Συνόδους, οι όποίες θεβαίωσαν δίγοντας το περίγραμμα της ορθής, άποστολικής πίστης, με το Σύμβολο της Πίστης της Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως, και άκόμη θεβαίωσαν της Εκκλησίας το Έπισκοπικό Πολίτευμα. Έάν άπομακρυνθεί κάποτε το Οικουμενικό Πατριαρχείο, με εκδίωξη, κατά παράβαση και των διεθνών Συνθηκών, από την Κωνσταντινούπολη, τότε ή Κωνσταντινούπολη θα πεθάνει πνευματικά, γιατί θα χάσει την ψυχή της, ενώ το Πατριαρχείο θα ζήσει και ο θεσμός του Οικουμενικού Πατριάρχου, όπως άλλοτε σε αίχμαλωσία, τότε σε έξορία, θα επιζήσει στα όρια του και σ' όλη την Όρθοδοξία, σαν πνευματική δύναμη και αυθεντία, όπως επέζησε και μετά το Βυζάντιο και μετά τον Βυζαντινό Βασιλέα και μετά την πτώση του Έσρου Παλατιού και της Αγιά Σοφίας, και θα δράσει στα άπερίοριστα όρια που το έρισαν οι άναλλοίωτοι Έσροι Κανόνες των άνεπαναλήπτων Οικουμενικών Συνόδων και πρό παντός της Α' και της Β' τοιαύτης.

Μερικοί λένε ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο, έάν τυχόν παρ' έλπίδα εκδιωχθεί από την Κωνσταντινούπολη, καλό θα είναι να πάει στο Άγιον Όρος. Άλλά αυτή είναι μια πολύ πρόχειρη και άστάθμητη σκέψη, γιατί το Άγιον Όρος έχει καθαρά μυστικιστικό και άσκητικό προσορισμό, στην έρημο, ενώ το Οικουμενικό Πατριαρχείο έχει πομπαντορικό και διοικητικό προσορισμό στον κόσμο, πρέπει δέ να είναι μέσα σε πλήρωμα χριστιανικό, που να άποτελείται από άνδρες, γυναίκες και παιδιά, ενώ όπως είναι, έξ άλλου, γνωστό, στο Άγιον Όρος άπαγορεύεται ή είσοδος γυναικών και παιδιών. Πολλοί υποδεικνύουν διάφορα μέρη, σαν κατάλληλα, για να γίνει προσωρινά ή έδρα του Κωνσταντινουπόλεως, του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Συνόδου του. Άλλά πιο άρμόδιοι για να άποφασίσουν, έάν παραστεί τέτοια ανάγκη, είναι μόνοι ο Οικουμενικός Πατριάρχης και ή Σύνοδος εκείνου. Έχει ευρύτατα περιθώρια να μεταθρονηστεί, άν χρειαστεί, μέσα στα όρια της εκκλησιαστικής του δικαιοδοσίας, όπως τα έρισαν οι σχετικές Οικουμενικές Σύνοδοι. Έν προκειμένω, ή πιο χτυπητή τοποθεσία δγαίνει από τη φράση αυτού του του 28ου Κανόνα της Α' Οικουμενικής Συνόδου που τον επανακύρωσε ο 38ος Κανόνας της Στ' Οικουμενικής Συνόδου, τη φράση που άναφέρει τη Θρακική Διοίκηση, δεδομένου ότι οι Διοικήσεις Ποντική και Άσιανή εξέλιπαν δυστυχώς, βία, όπως είναι γνωστό, ως προς την ύπαρξη σ' αυτές, χριστιανικού πληρώματος.

Όμως άν επιλέξει για έδρα του τον πάρα πάνω σαν πιθανότερο προσωρινό Θρακικό χώρο (χωρίς να άπο-

κλείεται φυσικά και ο Μακεδονικός και οποιοσδήποτε άλλος των όριων του καθώς και αυτός που αντιστοιχεί με το χώρο της Βαρβαρικής),

α) Πρέπει η 'Ελληνική Πολιτεία να σεβασθεί το Οικουμενικό Πατριαρχείο, ανάλογα όπως το σεβάστηκαν οι αιώνες και να μη πράξει, όπως έπραξε καταπιεστικά και Μπουρενικά με την 'Ελληνική Αυτοκέφαλη 'Εκκλησία και με αυτό τοούτο το Οικουμενικό Πατριαρχείο στα 1920 - 1921,

β) Πρέπει το Οικουμενικό Πατριαρχείο να πάρει πίσω τις έπαρχίες του της Βόρειας 'Ελλάδας για τις οποίες πιέσθηκε να επιτρέψει «προσωρινώς και χωρίς καιρο» επιτροπικώς να συνδιοικηθούν με την Αυτοκέφαλη 'Εκκλησία της 'Ελλάδος, και αυτό είναι ανάγκη να χαιρετιστεί χωρίς καμιά εξαίρεση από τους 'Αρχιερείς των Νέων Χωρών για πολλούς λόγους και προπαντός για λόγους στοιχειώδους κανονικής συνέπειας,

γ) Πρέπει ίσως να σκεφθεί να αναθεωρήσει το Αυτοκέφαλό της ή 'Εκκλησία της 'Ελλάδος, να υπαχθεί πλήρως υπό το Οικουμενικό Πατριαρχείο και να συμμετέχουν στην Πατριαρχική Σύνοδό του οι Μητροπολίτες, όπως γινόταν επί αιώνες.

Ακόμη είπώθηκε, πριν από δεκαετηρίδες, προς τον Πρόσχη Δωρόθεο, τοποτηρητή τότε του Οικουμενικού Θρόνου, από τον Πρεσβυτή της Ρουμανίας, ότι για την έκλογή του Οικουμενικού Πατριάρχη, πρέπει να συμμετέχουν όλες οι 'Ορθόδοξες 'Εκκλησίες. Αυτή η σκέψη και πρόταση, φαίνεται, από πρώτη και πρόχειρη έποψη, εύλογοφανής και δήθεν λογική, αλλά κάθε τέτοια πρόταση είναι αποτέλεσμα θαύτερο σωδονιστικής επιθυμίας, με άπώτερη επιδίωξη την κανονική και ούσιαστική αποδυνάμωση του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Η κανονική έκλογή του Κωνσταντινουπόλεως γίνεται μέσα από την εκκλησιαστική δικαιοδοσία του, στην εκκλησιαστική δικαιοδοσία του, στο κλίμα του, όπως λέγεται εκκλησιαστικά, και για την εκκλησιαστική δικαιοδοσία του, όπως βρισαν όλα αυτά οι 'Ιεροί Κανόνες για κάθε Μητροπολίτη και Πατριάρχη και καθιέρωσε η μακραίωνη εκκλησιαστική Πράξη. Για να έχουν δικαίωμα έκλογής για τον Κωνσταντινουπόλεως και Οικουμενικό Πατριάρχη, οι θυγατρικές 'Εκκλησίες της Ρωσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, 'Ελλάδος κ.λπ. πρέπει να εξακολουθούν να αποτελούν αναπόσπαστα μέρη της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου. 'Αλλά, δυστυχώς, φρόντισαν όλες οι πάρα πάνω 'Εκκλησίες, να ανεξαρτητοποιηθούν για λόγους σωδονιστικούς από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, να αποσπασθούν και να γίνουν ιδιαίτερες Πατριαρχίες, (μέχρι συγκλήσεως Οικουμενικής Συνόδου) 'Εκκλησίες ή 'Αρχιεπισκοπές. Πάντως και κάτω από την πρόταση αυτή υπάρχει δίκαιη, λογική και κανονική λύση, ή έξης: Να καταργηθούν τα νεότερα Πατριαρχεία και Αυτοκέφαλες 'Εκκλησίες που προαναφέρθηκαν, να επανέλθουν υπό το

Οικουμενικό Πατριαρχείο, τότε δε πολύ σωστά θα μπόρουν σαν έπαρχίες της κανονικής εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας του Οικουμενικού Θρόνου, να λάβουν μέρος, κανονικότητα, στην έκλογή του Πατριάρχη τους, του Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικού Πατριάρχη, ώστε να μη έχουν αιτίες παραπόνων.

Επανερχόμαστε για μια στιγμή και πάλι στην Αυτοκέφαλη 'Εκκλησία της 'Ελλάδας, σαν συνέχεια του προλόγου στο διβλίο μας, έκδοσης του παρελθόντος έτους «Κλείς 'Ορθόδοξων Κανονικών Διατάξεων» και επαναλαμβάνομεν με προσθήκη ότι η απόσπαση της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδας, με πρωτοστάτες τους Βυζαντινούς της 'Αντιβασιλείας του 'Οθωνα και του 'Αρχιμανδρίτη Θ. Φαρμακίδη, ήταν λάθος για την 'Εκκλησία μας και μεγάλη θλάβη για το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Αυτή η απόσπασή μας άνοιξε το δρόμο για τις αποσπάσεις των Αυτοκεφάλων 'Εθνικών 'Ορθόδοξων Πατριαρχείων και γενικά 'Εκκλησιών, ενώ ο Χριστιανισμός και η 'Ορθοδοξία είχε και έχει ανάγκη από ενότητα. "Ας σκεφτούν σοβαρά οι εκκλησιαστικοί ταγού της 'Ελλάδας για μια άνανοδο της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδας υπό το Οικουμενικό Πατριαρχείο...

Επανειλημμένα διακήρυξα προσωπικά τοούτο και από το όημα της Συνόδου της 'Ιεραρχίας της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδας και από το όημα της Διαρκούς 'Ιερας Συνόδου της 'Ελληνικής 'Εκκλησίας. Είναι γεγονός ότι η αγάπη και ο σεβασμός ποτέ δεν έλειψαν από τον έλληνικό κλήρο και λαό για το Οικουμενικό Πατριαρχείο, και υπό την έννοια και το κράτος αυτής της αγάπης και του σεβασμού η 'Ελλάδα ποτέ δεν επιθύμησε να ανακηρυχθή, ή Αυτοκέφαλη 'Εκκλησία της 'Ελλάδας, σε Πατριαρχείο, γιατί αυτό θα ήταν σαν μια έρρόσυλη πράξη εναντίον της καρδιάς της 'Ορθοδοξίας, που είναι το Οικουμενικό Πατριαρχείο, και έτσι έρχεται, σαν 'Αρχιεπισκοπή, ή 'Εκκλησία της 'Ελλάδας, παρ' ότι έχει άρχαιότητα, μετά τα νεότευκτα Πατριαρχεία Σερβίας, Ρουμανίας κ.λπ.

Επίσης συνεπώς προς τους 'Ι. Κανόνες δεν κράτησε για τον έαυτό της τους έλλαδικούς πιστούς και επισκόπους που μετανάστευσαν σε εκκλησιαστικούς χώρους π.χ. Ευρώπης, 'Αμερικής, Αυστραλίας κ.λπ., υπαγομένους στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Το αυτό έπραξε και εφαρμόζει άπαρεγκλίτως σεδομένη τους αιώνιους 'Ιερούς Κανόνες και η Αυτοκέφαλος 'Εκκλησία της Κύπρου.

"Όσα γράφτηκαν στο έστω μακρό αυτό άρθρο μου για το Οικουμενικό Πατριαρχείο, είναι στο σύνολό τους, μια σταγόνα στον ώκεανό, γιατί έχουν γραφεί και θα γραφούν πολλοί τόμοι, για εξέταση από όλες τις πλευρές και από όλες τις γωνίες και έπόψεις, του Οικουμενικού Πατριαρχείου, στα 1600 χρόνια της μέχρι τώρα ζωής του.

Είμαι δέβαιος, ότι ο 'Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικός Πατριάρχης με

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ*

6) Μια δεύτερη έκτροπή που μπορεί να παρουσιασθεί στην προσπάθεια για ανανέωση είναι η άμφισβήτησή.

Υπάρχουν οργανισμοί, συνθήκες, καταστάσεις και δυστυχώς και θεσμοί που κάποτε ήχησαν και παρουσίασαν ευελιξία, ανηρότητα και ευρωστία. Με την πάροδο όμως του χρόνου υπέστησαν φθορά και αποσύνθεση ή στασιμότητα με πολλή άρνητισμό. Έμφανίζονται φαινόμενα «άρτηρ:σκληρωτικά» και επομένως γίνονται παθητικοί, γοσούν και κάποτε χρειάζονται έκτακτα μέτρα δηλαδή «έπαναστατικά» κηρύγματα και ένεργήματα για να άφυπνισθούν ή ακόμη και να καταργηθούν ή να ανανεωθούν. Η ανάγκη αυτή άκριδώς δημιούργησε την άμφισβήτηση, που σημαίνει: την έλλειψη έμπιστοσύνης σε μια πραγματικότητα, την έπιφυλακτικότητα στο κύρος μιας προτάσεως, μιας καταστάσεως ή ακόμη και ενός θεσμού. Μέσα στην ιστορία μεγάλοι άνδρες υπήρξαν άμφισβητές, που με τη στάση τους ανανέωσαν καταστάσεις και θεσμούς. Κάποτε στην έποχή τους ή προσφορά τους δεν αναγνωρίστηκε από τους συγχρόνους τους. Ο χρόνος όμως επικύρωσε την προσφορά τους και έτσι αναγνωρίστηκε το έργο τους. Κλασικό παράδειγμα θά μπορούσε να άμφερθει ή περίπτωση του Σωκράτη. Η άμφισβήτηση στά «κακώς κείμενα» δεν απέδλεπε στο γκρέμισμα και στην καταστροφή, αλλά στην άναστήλωση, στην άνακαίνιση και ανανέωση αυτών που άμφισβητούσε.

Για το λόγο αυτό, όταν ή άμφισβήτηση στρέφεται στα «κακώς κείμενα» και αποδλέπει: στην έξυγίαση, τότε έχουμε την άμφισβήτηση που είναι παράγοντας δημιουργίας.

Έτσι και σήμερα υπάρχουν πολλοί γνήσιοι άνθρωποι και μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται και νέοι στην ήλι-

* Συνέχεια εκ της σελ. 214 του υπ' άριθ. 11 τεύχους.

την περί αυτών Σύνοδον του Οίκουμηνικού Πατριαρχείου, σαν Μεγάλη του Χριστού Έκκλησία, θά θάλλουν, θά δρούν και θά ένεργούν στους αιώνας, πλουτίζοντας με την εργασία, με τη δράση και με την άκτινοβολία τους την Όρθοδοξία και το Χριστιανισμό, από οποιαδήποτε έπαλξη, από οποιοδήποτε κανονικό τόπο και με οποιαδήποτε διάσταση, που θά υπαγορεύουν τυχόν οι διάφοροι χρόνοι και καταστάσεις, μη έξαιρουμένων και των πολυπλόκων συγχρόνων καιρών μας, με γνώμονα πάντοτε την όρθή τήρηση της Πίστης, της Πράξης και της Διοίκησης και με σκοπό την κανονικότητα, την ωφέλεια της Έκκλησίας και την έξυπνέρευση της Οίκουμηνικότητας, της οποίας επάξια φέρουν, επί αιώνες, την έπωνυμία.

† Ο Κορίνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

κία, που από μια ευαισθησία και ευσυνειδησία κινούμενοι διαπιστώνουν πως ή ζωή μας έχει πολλές άντινομίες και άντιφάσεις και πολλήν ύποκρισία. Διαισθάνονται συχνά τη φαυλότητα, δολιότητα, άνηθικότητα, που ύποκρύπτεται πίσω από την έπιφάνεια, την έπισημότητα και τους έντυπωσιασμούς των λόγων. Γι' αυτό και άμφισβητούν και προσδληματοίζονται και θέτουν έρωτήματα που έκφράζουν την άπογοήτευσή τους. Και εδώ έχει θέση ή παρατήρηση του Κώστα Τσιρόπουλου — λογοτέχνη και χριστιανού στοχαστού— που σημειώνει πως «άν οι άνθρωποι και ξεχωριστά οι νέοι, ένιωθαν το σύστημα ζωντανό, τους θεσμούς να σφύζουν από δύναμη και έμπνευση, δεν θά τους πολεμούσαν. Γιατί φυσιολογικά θά έξοϋσαν μέσα σ' αυτούς. Η ένστικτώδης συναίσθηση του θανάτου τους άναστατώνει. Βλέπουν το σύστημα ως κατεστημένο, δηλαδή ως παγωμένο άψυχο όμοιωμα παλιάς και χαμένης κοινωνικής ζωής. Είναι φυσικό από όπου ο Θεός άποχωρεί, έπειδή διώκεται, έρχεται και κατακλύζει τον άδειο τόπο ότι είναι αντίθετο του Θεού, ο θάνατος. Και αυτή την έξαναγκαστική ύποχώρηση του Θεού από την κοινωνική μας και προσωπική μας ζωή την ονομάζουμε βαρύγδουπα «θάνατο του Θεού».

Δυστυχώς όμως ή άμφισβήτηση δεν ξεκινά πάντοτε από άγνά έλατήρια και εύκολα δεν μπορούμε να διακρίνουμε το χαρακτήρα της. Με άφορμή τα «κακώς κείμενα» έρχεται να έκφράσει άπωθημένες καταστάσεις που αποδλέπουν στην κατάργηση και άνατροπή και όχι: στη βελτίωση και ανανέωση. Μάλιστα ή άμφισβήτηση αυτή περιπλέκεται σε μια συνθηματολογία και δημιουργία και κατανατά σχέτη άρνηση. Άρνηση και κατάργηση όχι: των ύπερβολών και των καταχρήσεων, αλλά αυτών των θεσμών και των αξιών της ζωής. Υπάρχουν όμως θεσμοί και αξίες που παρουσίασαν μια λαμπρή άνθεκτικότητα μέσα στο πέραςμα των χρόνων και δοκιμάστηκαν τόσο, που έμειναν άναλωτοί και άλλωθοι.

Τέτοιοι θεσμοί και αξίες είναι ή Έκκλησία, ή Πατριδα, ή οικογένεια, ή τέχνη, ή άνδρεία, ή φιλοξενία, ή έλευθερία, ή δικαιοσύνη, ή τιμότητα κ.τ.λ. Όταν λοιπόν, έν όνόματι της ανανέωσης έρχόμαστε να άμφισβητήσουμε εκείνο που έδωσαν γενεές ανθρώπων και το «πύρ» του χρόνου το έδοκίμασαν χωρίς τη δέουσα έπιχειρηματολογία και σοβαρότητα, τότε ή άμφισβήτηση είναι κίνδυνος και έκτροπή της ανανέωσης. Και δυστυχώς σ' ένα μεγάλο άριθμό οι σημερινοί άμφισβητές πρέπει να βρίσκονται σ' αυτή την κατηγορία. Άμφισβητούν, επικρίνουν όχι: γιατί έπιθυμούν ανανέωση, άνακαίνιση, αλλά την κατάργηση και την άρνηση.

γ) Μια τρίτη έκτροπή, και άσφαλώς ή πιό έπισημής, για την τάση την ανανεωτική, είναι: ο άναρχισμός και μηδενισμός. Η προέκταση της άμφισβήτησεως τελικά οδηγεί στον άναρχισμό. Όπως είναι γνωστό άναρ-

χία μέσα σ' ένα σύνολο ανθρώπων είναι ή πλήρης αταξία και ανασφάλεια.

Με τον όρο «αναρχισμός» χαρακτηρίζονται όλα εκείνα τα συστήματα που επιδιώκουν να καταλύσουν κάθε υπερατομική αυθεντία και εξουσία, που είναι αναγκασμένη κάποτε να ασκήσει περιορισμούς, δεσμεύσεις και να επιβάλλει την οργάνωση και την τήρηση του νόμου. Ο αναρχισμός δεχόμενος την απόλυτη ελευθερία του ατόμου δε δέχεται καμιά εξάρτηση ούτε υποταγή του ατόμου και επιδιώκει να καλλιεργήσει την αυτονομηση του ατόμου και την απολύτρωση και αποδέσμευσή του από κάθε εξωτερικό περιορισμό.

Έτσι οδηγείται στην άρνηση και κατάργηση πάσης εξουσίας, αρχής, επιβολής μέτρων και παιδαγωγικών ακόμη, για την τιθάσευση της αδύναμης και φθαρμένης ανθρωπίνης φύσεως. Γι' αυτό και υποστηρίζει την απόλυτη χειραφέτηση του ατόμου και ασφαλώς θα πιστεύει πως έτσι οδηγεί στην ανανέωση. Τα αναρχικά κινήματα εμφανίζονται στη διαδρομή της ιστορικής ζωής του ανθρώπου με ποικίλες μορφές και παρουσιάζονται από τις αρχαιότερες εποχές. Κινούνται δε μέσα στο χώρο των φιλοσοφικών συστημάτων και στη θρησκευτική ζωή ακόμη.

Αντικείμενό του ο αναρχισμός έχει την κατάλυση κάθε μορφής κρατικής, θρησκευτικής, κοινωνικής ή οποιασδήποτε άλλης εξουσίας και την υπερβολική έξαρση της αυτονομίας και ελευθερίας του ατόμου.

Και οι μὲν πρακτικοί αναρχικοί για να πετύχουν τους στόχους αυτούς καταφεύγουν και στη χρήση της βίας, τὸν παγκραταστροφισμό. Γι' αυτό και δὲν αποβλέπουν στην κατάληψη της εξουσίας, ἀλλὰ ἀντίθετα, με την κινητοποίηση και πάσης φύσεως δράση, που φτάνει και σε δεισοπραγίες, ἐπιθυμούν την κατάλυση και ἀποσύνθεση κάθε εξουσίας και αρχής.

Οἱ θεωρητικοί αναρχικοί —και τέτοιοι εἶναι ἀρκετοὶ καλλιτέχνες, λογοτέχνες και φιλόσοφοι— ἐπειδὴ τοὺς συγκινεῖ ἰδιαίτερα ἡ ελευθερία, πιστεύουν πὸς ἡ εξουσία ἀκριβῶς περιορίζει και καταργεῖ αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινο χάρισμα. Γι' αὐτὸ και θεωροῦν πὸς μιὰ θαυμαία πρόοδος θὰ ἀποδεσμεύσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴς εξουσίας και θὰ τὸν καταστήσει περισσότερο αὐτόνομο. Έτσι στὸ θεωρητικὸ του τουλάχιστο μέρος ὁ ἀναρχισμὸς θέλει να παρουσιάζεται και ὡς προοδευτικὸς και ἀνανεωτικὸς.

Ἡ ἀνανέωση ὅμως τέτοιου εἴδους εἶναι τελείως ἀποκομμένη ἀπὸ τὴν παράδοση, ἀπὸ τὴς ρίζες και τὰ θεμέλια τῆς κοινωνίας.

Και τὸ μεγάλο ἔρωτημα εἶναι, ὅταν καταλυθεῖ κάθε εξουσία και ἀποδεσμευθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴς ρίζες του, τὸ παρελθόν του, πὸς θὰ στηριχθεῖ. Μήπως στὴς φιλανθρωπίας και ἑγωκεντρικὴς του τάσεις;

Γιατὶ ὁ ἀναρχισμὸς ἀγνοεῖ ἢ θέλει να ἀγνοεῖ μιὰ σκληρὴ πραγματικότητα. Τὴν πραγματικότητα τῆς πε-

πτωκίας και φθαρμένης ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡ ὁποία, ὅταν ἀφεθεῖ τελείως ελευθερὴ και ἀσύδοτη, καλλιεργεῖ τάσεις ἑγωκεντρικὴς με ἀποτέλεσμα να μὴ μπορεῖ να σταθεῖ συμβίωση κοινωνική, πολιτική, οἰκογενειακή. Και ἐνῶ ἀρνεῖται κάθε εξουσία και δεσμευση πάνω στὰ ἄτομα, τὰ ἀφήνει να γίνονται ἔρμια και ἀθύρματα τῆς ἑγωπάθειάς τους. Και αὐτὴ ἡ ἑγωπάθεια και στὰ ἴδια δημιουργεῖ τὴν ἐσωτερικὴ δουλεία, ἀλλὰ ἔρχεται να καταργήσει και τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων. Γιατὶ σὲ τελευταία ἀνάλυση ὁ μεγαλύτερος δυνάστης τοῦ ἀνθρώπου ὀρίζεται πολὺ κοντὰ του, και τὴς περισσότερες φορές τὸν ἀνέχεται ἀδιαιμακτόρητα, και αὐτὸς εἶναι ὁ ἐγωϊσμὸς του. Αὐτὸς τοῦ δημιουργεῖ τὴ χειρότερη μορφή δουλείας και ὑποταγῆς. Έτσι ἐξηγεῖται γιατί και ἡ ἐνσυνείδητη ὑπακοή πὸς καλλιεργεῖ ὁ ταπεινὸς φέρνει τὴν ἀληθινὴ ελευθερία. Εἶναι χαρακτηριστικὸ πὸς στὸν ὀρθόδοξο μοναχισμό βασικὴ ἀρετὴ εἶναι ἡ ὑπακοή. Γιὰ τοὺς ἀνυποψίαστους ἢ ὑποταγῆ αὐτὴ εἶναι ἐξουθένωση τῆς προσωπικότητος και τοῦ ἐγῶ. Και θέδαια τὰ πρώτα δὴματα τῆς ὑπακοῆς πιθανὸ να δίνουν μιὰ τέτοια ἐντύπωση. Ἡ καλλιέργεια ὅμως αὐτῆς τῆς ἀρετῆς σὺν τῷ χρόνῳ ἀπελευθερώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ του ἐμπάθεια και τὸν καθιστὰ ἐλεύθερο. Ένῶ ἡ κατάργηση και ἀρνηση κάθε εξουσίας και ἡ καλλιέργεια τῆς ἀνυπακοῆς και ἀπειθαρχίας ὄχι μόνο τὴν ἀταξία και ἀναρχία φέρει, ἀλλὰ και τὴν ὑποδούλωση τοῦ ἀνθρώπου στὴς ἑγωκεντρικὴς του τάσεις και ἐμπάθειες.

Καιρὸς ὅμως να τερματίσουμε. Ἐπόμενο εἶναι ὅτι τὸ θέμα μας «ἀνανέωση και παράδοση» δὲν ἦταν δυνατό να ἐξετασθεῖ και να ἀντιμετωπισθεῖ ἀπὸ ὅλες τὴς πλευρὲς του.

Πάντως δόθηκαν και ἔγιναν ἀρκετοὶ ἐρεθισμοὶ γιατὶ να προσεγγίσουμε τὸ θέμα μας. Ὅπως σημειώθηκε και στὴν ἐναρξὴ τῆς ὀμιλίας, σήμερα δυστυχῶς, συνηθίζουμε να τοποθετοῦμε τοὺς συναθρώπους μας μέσα σὲ σχήματα και τοὺς δίδουμε μερικὴς «ετικέτες» ὅπως «παράδοσιακός», «νεωτεριστὴς», «συντηρητικὸς», «προοδευτικὸς». Έτσι δημιουργοῦμε μιὰ τεχνητὴ πόλωση. Κλείνουμε τὸν ἄνθρωπο σὲ στεγανὰ ὄρια και τὸν «φορμάρομε» και τὸν «σηματοποιοῦμε».

Ὁ ἀληθινὸς ὅμως ἄνθρωπος, πὸς διακρίνεται γιατὶ πνευματικὴ ὀριμότητα, δὲν εἶναι δυνατό να περιορισθεῖ στὴς σηματοποιήσεις αὐτές. Βρίσκεται ὑπεράνω αὐτῶν τῶν σχημάτων. Με τὴν ελευθερία του κινεῖται ἀνετα ἀνάμεσα σ' αὐτές τὴς τοποθετήσεις. Έχει τὴ δυνατότητα κάποτε να φθάνει ἀπὸ τὸν ἀπόλυτο σεβασμὸ και αὐτοῦ τοῦ πράγματος «τῆς παραδόσεως» μέχρι τῆς ἀπολύτου υπερβάσεως και αὐτῶν τῶν ἀρχῶν του. Ἀρκεῖ αὐτὸ να ὑπαγορεύεται ἀπὸ λόγους σοβαροὺς και οὐσιαστικοὺς και να γίνεται με αἴσθημα εὐθύνης και εὐσυνείδησίας.

Νὰ γιατί ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ να εἶναι παραδοσιακὸς χωρὶς ὅμως να εἶναι ὀπισθοδρομικὸς. Μπορεῖ να εἶναι προοδευτικὸς χωρὶς ὅμως να ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴς ρίζες του. Μπορεῖ να εἶναι συντηρητικὸς χωρὶς να εἶναι

Η ΑΓΑΠΗ ΕΝ ΤΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ, ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ*

“Θθεν κατανοεί τις διατι ό Φίλων μετ’ όλίγον παρα-
θάλλει τήν σταθεράν θρησκείαν τών καθαρισμών και τών
άφιερωμάτων, πρός τήν ευσέβειαν και τήν οσιότητα,
προσδιορίζων ότι μόνον ή αυθεντική θρησκεία είναι ευά-
ρεστος τῷ Θεῷ και έναντιούται πρός τήν φιλαυτίαν και
άχαριστίαν⁹³.

“Ο “Άγιος Ίάκωβος όρίζει ακριβώς τήν έννοιαν τής
άληθοῦς θρησκείας, άρνούμενος διαρρήδη τήν μεταποίη-
σιν ταύτης εις άπλήν έκτέλεσιν τών καθηκόντων του
άληθοῦς χριστιανου, ώς ταυτα όρίζονται υπό τής άλη-

θοῦς θρησκείας⁹⁴ έναντι τών συνανθρώπων αυτού, ύπο-
γραμμίζει δε ιδιαιζόντως ότι ή άληθής θρησκεία είναι:

94. “Εν τῷ διατάγματι του περι τής θεηλώσεως τών τά-
φων, ό Αὔγουστος (68 π.Χ. - 14 μ.Χ.) διατάσσει ότι «οί τά-
φοι οί κατασκευασθέντες διά τήν λατρείαν — «εις θρησκείαν»
— τών προγόνων ή τών τέκνων ή τών συγγενῶν πρέπει να
μένουν άπαραβίαστοι διά παντός». (R. B. 1930, σελ. 568.
F. DE VISSCHER, L' INSCRIPTION FUNERAIRE DITE
DE NAZARETH, έν REVUE INTERNATIONALE DES
DROITS DE L' ANTIQUITE, BRUXELLES, II, 1953, σελ.
285 - 321. SUPPLEMENTUM EPIGRAPHICUM GRAECUM
VIII, 13, 3. XIII, 596. Πρβλ. IV, 245, 261, 263: «εσον
μὲν ποιείται πρός αυτόν ευσέβειαν και θρησκείαν»). “Ο K.
L. SCHMIDT (Άρθρον θρησκεία έν G. KITTEL, TH. WOERT.
III, 156) μετὰ τών MOULTON, MILLIGAN και A. DEIS-
SMANN, παραθέτει μίαν επιστολήν του “Αδριανου (117-138
μ.Χ.) πρός τήν πόλιν τών Δελφῶν: «και εις τήν αρχαιότητα
τής πόλεως και εις τήν του κατέχοντος αυτήν Θεου θρη-
σκείαν άφορῶν». (E. BOURGUET, DE REBUS DELPHICIS,
1905, σελ. 78).

* Συνέχεια έκ τής σελ. 217 του ύπ’ αριθ. 11 τεύχους.

93. Φίλων, QUOD DET. POT. INS. 21. DE SACRIF.
A. και C. 58. “Ο Ίώσηπος, (Ίουδ. Αρχ. XIII, 66), ανα-
φέρει όμοίως τήν θρησκείαν έν τή σχέσει μεταξῦ του Βασι-
λέως Πτολεμαίου VII (186-117 π.Χ.) και του “Ονίου σχε-
τικώς πρός τὸ Ιερόν του LEONTON. Πρβλ. E. BIKERMAN,
UNE QUESTION D' AUTHENTICITE: LES PRIVILEGES
JUIFS, έν MELANGES I. LEVY, BRUXELLES, 1955, σελ.
23.

στάσιμος αλλά δυναμικός. Καιρός ό άνθρωπος να άπελευ-
θερωθει από τις συνθηματολογίες και να ύπηρετεί μονα-
δικά μόνο τήν άλήθεια, που μπορεί να κινηθει μέσα σ’
όλα αυτά τὰ ανθρώπινα σχήματα.

Πριν έγκαταλείψω τὸ δῆμα, επιθυμῶ να κλείσω τήν
όμιλία του με μιὰ περικοπή από γραπτὸ κείμενο του
“Ιωνος Δραχούμη. «Γιὰ τὸ “Εθνος θύμηση είναι ή παρά-
δοση που όταν κατατὰ όλότελα συνειδητή λέγεται Ίστο-
ρία, και λησμονία είναι ή όρμη τής δημιουργίας. Συντη-
ρητικό στοιχείο είναι ή παράδοση και προσδευτικό ή
δημιουργία. “Οπως στὰ ζῳομα τὸ μνημονικό πλάθει και
διατηρεῖ τὸ ἐγὼ του, έτσι και στὰ ζῳη ή παράδοση.
Χωρίς αυτήν δὲ θὰ τὸν αναγνώριζαν, δὲν θὰ ένιωθαν
πὼς είναι ένα με τὰ περασμένα και θὰ ήταν χαμένοι.
“Η παράδοση είναι ό σύνδεσμος τών ατόμων μιὰς φυλῆς,
τωρινῶν και περασμένων, που τὰ κάνει “Εθνος. Ίστορία
είναι ή συνειδηση του συνδέσμου αυτού. “Ορμη δημιουρ-
γίας είναι ό σύνδεσμος τών τὼρα ζωντανῶν ατόμων του
ζῳου με τὰ ἐρχόμενα, είναι ή λησμονία τών περασμέ-
νων, είναι ό καημός τών μελλομένων. Κανείς ἄς μήν
αναθεματίζει τή συντηρητικότητα. Κανείς ἄς μήν πε-
ριφρονεί τήν προσδευτικότητα. Γιὰ ένα “Εθνος και τὰ
δύο στοιχεία είναι απαραίτητα. Κάθε στιγμή τής ζωῆς
του θὰ κοιτάζει λογίζοντας και πρός τὰ πίσω και πρός

τὰ ἐμπρός και πρός τὰ περασμένα που είναι δικὰ του
και πρός τὰ μελλόμενα, που και αυτά δικὰ του θὰ είναι.
Δύναμη και συστατικό στοιχείο του “Εθνους ή παρά-
δοση, δύναμη και συστατικό του και ή δημιουργία και
ή πρόοδος. Συνταριάζοντάς τες ὅπως ξέρει, θὰ ζήσει
ὅπως μπορεί. “Αν ή παράδοση ρίξωσθε ύπερβολικά δυνα-
τὴ μέσα του, θὰ τὸ ἐμποδίσει να ζήσει φυσιολογικά, θὰ
τὸ κατανήσει ξερὸ, αλύγιστο και δυσκολοκίνητο, ἀνί-
κανο να προσαρμοσθε με τις ανάγκες, που αλλάζουν
όλοένα και τότε θὰ γίνει αναπόφευκτο, ὅχι να τήν άρ-
νηθεῖ όλότελα παρά να τή χτυπήσει ὡσου να ξεδεθεῖ
ἀπ’ αυτήν, ὅσο χρειάζεται για να ποθήσει τὰ ἐρχόμενα.

“Οσο για τήν όρμη τής δημιουργίας δὲν είναι ποτε
ύπερβολική, αλλά δὲ μπορεί να μὴ στηρίζεται κάπως
στήν παράδοση, αλλιῶς ξεδεύεται μάταια, ξεφτὰ και
καταστρέφεται. ό πολύτιμος ὀργανισμός που λέγεται “Ε-
θνος, και ή δύναμη τής δημιουργίας και αναγεώσεως
πάει χαμένη για πάντα.

Τὴ λυγερή ισορροπία μεταξῦ παραδόσεως και δη-
μιουργίας, συντηρητικότητος και προσδευτικότητος, πρέ-
πει να τή θρει τὸ “Εθνος και τότε θὰ ζήσει ζωὴ πλού-
σια και ἀξέφρατα».

† “Ο Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

οὐσιωδῶς ἡ ἠθικὴ ζωὴ, ἧς κέντρον εἶναι ἡ ἀγάπη⁹⁵. Ἡ θρησκεία αὕτη ἀληθῆς καὶ εἰλικρινῆς οὐσα ἀπολύτως, δέον ὅπως προσδιορίζεται: διὰ τοῦ ἀρμόζοντος λατρευτικοῦ ἐπιθέτου: «ἀγία» ἢ «πάνυ ἁμίαντος»⁹⁶, μόνον δὲ τότε δύναται νὰ ἀποδῇ εὐάρεστος τῷ Θεῷ⁹⁷. Ἡ θρησκεία ὅταν ἢ «καθαρὰ καὶ ἁμίαντος» ἀποδίδει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὡς Πατὴρ⁹⁸, διότι ἡ φιλόστοργος πρόνοια αὐτῆς πληροῖ ἀγαθῶν πάντας τοὺς ἀνθρώπους⁹⁹, ἐντελλομένη εἰς τὰ γήσια τέκνα τοῦ Θεοῦ τὴν προσήκουσαν διαγωγὴν αὐτῶν ἐναντι τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀνθρώπων «ὡπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανε»¹⁰⁰ κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον.

Ὁ Θεὸς, ὁ πιστὸς τοῦ Ἰησοῦ ὁπαδὸς ὀφείλει νὰ δοθῆ τὴν χήραν καὶ τὸ ὄρφανόν. Τὸ ρῆμα ἐπισκέπτομαι, ἀντιστοιχοῦν τοῦ ἑβραϊκοῦ *rāgaḏ*, ὡς πρώτην σημασίαν ἔχει «ἐρχομαι νὰ ἐξετάσω, ἐπισκοπῶ» ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῇ

95. Ὁ στίχος οὗτος περιγράφει σύνολον τὴν σύγχρονον θρησκευτικὴν κίνησιν περὶ τῆς ἐκπνευματώσεως τῆς λατρείας. Πρὸς Φίλων, DE SPEC. LEG., I, 277: «παρὰ Θεῷ μὴ τὸ πλῆθος τῶν καταθρομένων εἶναι τίμιον, ἀλλὰ τὸ καθαρῶτατον τοῦ θύοντος πνεῦμα λογικόν». EL. JOSEPHÉ, C. AP. II, 192. MUSONIUS: «ἀρετὴ τὸ εὐεργετικόν εἶναι καὶ τὸ κηδεμονικόν εἶναι τοῦ πλάσας». (ἔκδοσις C. E. LUTZ, σελ. 92). H. WENSCHKEWITZ, DIE SPIRITUALISIERUNG DER KULTUS BEGRIFFE TEMPEL, PRIESTER UND OPFER IM NEUEN TESTAMENT, ἐν ANGELOS, 1932, σελ. 71-230.

96. Ἡ συσῶρευσις ἐπιθέτων σχεδὸν συνωνύμων: καθαρὰ καὶ ἁμίαντος (ὁμοίως συνδεμένων ἐν Φίλωνος, DE LEG. ALLEG. I, 50. TESTAMENT JOSEPH, IV, 6. Πλουτάρχου, Περικλήης, XXXIX, 2) ἐνισχύουν τὴν ἔκφρασιν καὶ ἐναντιοῦνται εἰς τὴν ἀπατηλὴν θρησκείαν τοῦ κηκολόγου.

97. Πρὸς Φίλων, Λουκᾶ, 1, 30. Β' Θεσσαλονικεῖς, 1, 6. Ρωμαίους, 2, 13. Α' Πέτρου, 2, 4-20.

98. Ἡ ἔκφρασις «Θεὸς καὶ Πατὴρ», ἐπαναλαμβανομένη ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Α' Κορινθίους, 15, 24. Ἐφεσίους, 5, 20), ἀλλὰ ἀγνωσμένη ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Εὐαγγελίων, εἶναι πλησιέστερον πρὸς τοὺς τύπους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Α' Περαισιπομένων, 29, 10. Ἡσαΐου, 53, 16. Σοφία Σειράχ, 23, 1, 4. Σοφία Σολομώντος, 2, 16. Πρὸς Φίλωνος, DE LEG. ALLEG. II, 67). Πρὸς Φίλωνος, 67, 6 «τοῦ πατρὸς τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτοῦ τῶν χηρῶν ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ».

99. Δὲν πρόκειται περὶ τῆς πατρότητος τοῦ Θεοῦ ὡς πρὸς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ τοῦ Πατρὸς τοῦ ὄντος ἐν τοῖς Ὀφρανοῖς. Ὅστις «τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροῦ καὶ ἀγαθοῦ» (Ματθαίου, 5, 45). Ἡ θρησκεία χωρὶς κηλῖδα εἶναι τελεία ὡς ὁ Πατὴρ εἶναι τελείος. Ἡ ὑπονοουμένη αὕτη προσφυγὴ τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὀμιλίαν τοῦ Κυρίου εἶναι λίαν πιθανή, διὰ τοῦτο καὶ προσφυῶς ἡ ἐπιστολὴ ὠνομάσθη «Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὀμιλία μεταξύ τῶν Ἐπιστολῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης». MARCUS DODS, AN INTRODUCTION TO THE NEW TESTAMENT, NEW YORK, 1902, σελ. 191. Βλ. καὶ Σάββα Ἀγουρίδη, Ἰσχυρὸν εἰς τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου, Ἀθήναι, 1956, σελ. 7 κ.εξ.

100. Ρωμαίους, 14, 16.

κοινῇ ἑλληνικῇ ἢ διδλκῇ αὕτη «ἐπίσκεψις» πρὸς φίλον ἢ ἀσθενῆ τινα ἔχει τὴν σημασίαν τῆς βοηθείας ἢ ἐξυπηρετήσεως, ἢ συνήθως σημασία τοῦ ρήματος ἐπισκέπτομαι εἶναι: «ἐρχομαι εἰς βοήθειαν, φέρω βοήθειαν»¹⁰¹. Ὁ Ἱερὸς Συγγραφεὺς τοῦ Ἱεροῦ Βιβλίου Σοφία Σειράχ 7,35 προέτρεπε: «Μὴ ὄκνει ἐπισκέπτεσθαι ἄρρωστον, ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἀγαπηθήσῃ» ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ¹⁰² τῆς παγκοσμίου κρίσεως θὰ εἴπῃ πρὸς τοὺς δικαίους: «ἠσθένησα καὶ ἐπισκέψασθέ με»¹⁰³, ἀσφαλῶς δὲ ὁ Ἅγιος Ἰακώβος εἶχεν ὑπ' ὄψει τοὺς λόγους τούτους τοῦ Κυρίου, ὅτε ἔγραφε τὴν ἐπιστολὴν του. Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ πλησίον ἀποδίδει ἔμπρακτος θρησκεία παρὰ τῷ Θεῷ¹⁰⁴. Ὁ δεσμός χήρας καὶ ὀρφανοῦ, ἀγνωστος ὧν ἐν τοῖς ἄλλοις γραπτοῖς μνημείοις τῆς Καινῆς Διαθήκης¹⁰⁵, ἀπαντᾷ συγχρότον ἐν τοῖς Ἱεροῖς Βιβλίοις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνθα ἔστιν ὅτε προστίθενται καὶ οἱ καταθροναστούμενοι καὶ οἱ κατοικοῦντες ξένοι ἐν Ἰσραὴλ¹⁰⁶. Προσδιορίζει τὸν

101. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸ ρῆμα τοῦτο χρησιμοποιοῦται πολλάκις περὶ τοῦ Θεοῦ «ἐπισκεπτομένου» τὸν λαὸν αὐτοῦ: «Ὁ Θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἔθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ» (Πράξεων, 15, 14) «διὰ σπλάγγνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπισκέφεται ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὄψεως» (Λουκᾶ, 1, 78), ἵνα ἀπελευθερώσῃ τὸν λαὸν «ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ» (Λουκᾶ, 1, 68. Πρὸς Λουκᾶ, 7, 16) ἀλλὰ καὶ ὁ θεόπτης Μωϋσῆς ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ: «... ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ» (Πράξεων, 7, 23. Πρὸς P. LILLE, I, 6, 5). Ἡ παράθεσις τοῦ ἀπαρεμφάτου μεθ' ἑνὸς ὀνόματος ἢ ἀντωνυμίας εἶναι συνήθως φαινόμενον. Πρὸς Πράξεων, 15, 28. Α' Θεσσαλονικεῖς, 4, 3. Ἐν τῷ ἐθνικῷ κόσμῳ, εἰς τὰς Ἀθήνας (Ξενοφάντος, DES REVENUS, II, 7), ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος (Πλάτωνος Νόμοι, XI, 926 E ἐξ.) εἰς τὴν SALMBRIA, Ναυπακτον, ISTROS κ.λπ., οἱ ἄρχοντες (οἱ ὀφφανισταί, ὀφφανοφύλακες) ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ὀφφανοτροφεία (Πρὸς J. καὶ L. ROBERT, BULLETIN EPIGRAPHIQUE ἐν REVUE DES ETUDES GRECQUES, 1955, σελ. 243).

102. Πράξεων, 2, 20.

103. Ματθαίου, 25, 36. Πρὸς Ματθαίου, 25, 43.

104. Ὁ E. BOISACQ, (DICTIONNAIRE ETYMOLOGIQUE DE LA LANGUE GRECQUE³, HEIDELBERG, σελ. 340) συνδέει τὴν θρησκείαν πρὸς τὸ θεραπεῖον.

105. Ἡ λέξις ὀρφανός μὴ οὐσα συνήθως, ἀπαντᾷ ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ, ὡς ἐν Ἰωάννου, 14, 18: «Ὅσα ἀψήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἐρχομαι πρὸς ὑμᾶς». Ὅσον ἀφορᾷ τὰς χήρας οἱ Φαρισαῖοι «κατήσθιον τὰς οἰκίας των». (Μάρκου, 12, 40. Λουκᾶ, 20, 17. Πρὸς Λουκᾶ, 18, 3).

106. Δευτερονόμιον, 14, 29, 16, 11, 24, 21, 26, 12. Ἡ χήρα συνδέεται πρὸς τὸν «ἀδύνατον» (Ἰωβ, 31, 16) «τὸν ἀπολλυμένον» (Ἰωβ, 29, 13) «τὸν προσήλυτον καὶ ὀρφανόν» (Ἱερειῶν, 22, 3) «τὸν ὀρφανόν καὶ προσήλυτον» (Ζαχαρίου, 7, 10). Εἰς τὴν Ρώμην κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' μ.Χ. αἰῶνος, ὁ ANCOTIUS RUFUS καὶ ὁ ANCOTIUS RUFINUS ἐκθειάζουν τὴν μνήμην τῆς μητρὸς των ANCOTIA IRENE «ἧτις ἡ-

παρομιώδη τύπον του ασθενούς όντος του έγκαταλελειμμένου, του άλυπεραπίστου, του εύκόλως άδικουμένου και ένοχλουμένου¹⁰⁷. Ο Ψαλμψδός της Έκκλησίας, Προφητάναξ Δαυίδ έν τω 93,6 ψαλμψ λέγει: «χήραν και όρφανόν άπέκτειναν, και προσήλυτον έφόνευσαν». Είς πάσας τας περιπτώσεις, ή χήρα και τό όρφανόν είναι οι πτωχοί¹⁰⁸, οι κλαίοντες¹⁰⁹, ος ό Θεός βοηθεί¹¹⁰, έντελλόμενος τοίς γνησίους χριστιανοίς, ίνα βοηθώσι τούτους¹¹¹. Η καθαρωτέρα θρησκεία, ή άκρως εύάρεστος «τψ Θεψ και Πατρί», συνίσταται εις τήν δι' όλων τών μέσων βοήθειαν τών χηρών και τών όρφανών εκ μέρους τών δυναμένων και δικαίων, περι όλων ό ψαλμψδός διδάσκει, ότι πάντοτε και πανταχού έλεού: «βλην τήν ήμέραν έλεεί και δανείζει: ό δίκαιος»¹¹², διότι μόνον ή βοήθεια τών πτωχών άναδεικνύει τόν χριστιανόν γνήσιον και άληθην του Κυρίου όπαδόν, ως έδίδαξε προς τόν έρωτήσαντα τόν θεϊόν Διδάσκαλον άρχοντα, τί όφείλει να πράξη ίνα «ζωήν αιώνιον κληρονομήση»¹¹³: «Ο 'Ιησους ειπεν αυ-

γάπησε τόν Θεόν και τας χήρας και τόν σύζυγον της και τά τέκνα της — «Μητρι αγαπητή φιλοθέψ και φιλοχήρα και φιλόανδρψ και φιλοτέκνψ». (Κατακόμψη του 'Αγίου Σεβαστιανού, MANCINI, σελ. 48. Πρβλ. J. CARCOPINO, DE PYTHAGORE AUX APOTRES, PARIS, 1956, σελ. 358). Συριακή έπιγραφή περι χηρών και όρφανών λέγει: «όπέρ τών πλαζαμένων και εισκορπισμένων άδελφών». (L. JALABERT, R. MOUTERDE, INSCRIPTIONS GRECQUES ET LATINES DE LA SYRIE, PARIS, 1955, IV, No 1592). Ο 'Ιερός Χρυσόστομος συνδέει τας χήρας και τά όρφανά προς τούς γέροντας (PARALLELE ENTRE UN ROI ET UN MOINE, 3). Περι της βοηθείας της χορηγουμένης προς πρόσωπα προεσηκότα [ήλικίας 60-70 έτών] έν τψ αρχαίψ έθνισμψ, Πρβλ. R. TAUBENSCHLANG, LA ΓΗΠΟΚΟΜΙΑ DANS DE DROIT DES PAPIRUS, έν REVUE INTERNATIONALE DES DROITS DE L' ANTIQUITE, III, 3. 1956, σελ. 173-179.

107. Ήξοδος, 22, 22. Δευτερονόμιον, 24, 17. 27, 19. Ήσαϊας, 10, 2. 'Ιερειάς, 5, 28. 7, 6. 22, 3. 'Ιεζεκιήλ, 22, 7. Ζαχαρίας, 7, 10. 'Ιώδ, 22, 19. 24, 3. Ψαλμός, 82, 2-3. Η 'Ιουδιθ και ή ALIGAIL είναι αι μόναι γνωσταί πλούσιαι χήραι εκ της Παλαιάς Διαθήκης.

108. Πρβλ. 'Ιώδ, 29, 12. 31, 16.

109. Πρβλ. τόν συνδυασμόν χήρα - πένθος, Πράξεων, 9, 39. 'Αποκάλυψις, 18, 7. Σοφία Σειράχ, 35, 18.

110. Δευτερονόμιον, 10, 18. Ψαλμός, 68, 6. 146, 9. Σοφία Σειράχ, 35, 16-17. Πρβλ. Η 'Ενώχ, I, 5 β.

111. Ήσαϊας, 1, 17. Σοφία Σειράχ, 4, 10, 11: 'Ο βοηθών χήραν και όρφανόν ονομάζεται υίός του Θεού. Πρβλ. Πράξεων, 20, 35, και σχολιον του J. L. D' ARAGONS επί της φράσεως: «δει άντιλαμβάνεσθαι τών ασθενούντων», έν SCIENCES ECCLESIASTIQUES, 1955, σελ. 5-20. Μία έπιτύμβιος αιγυπτιακή έπιγραφή της IB' Δυναστείας σημειού: «Ήμην εις Πατήρ δια τά όρφανά, εις σύζυγος δια τας χήρας» («J' ETAIS UN PERE POUR LES ORPHENIS, UN MARI POUR LES VEUVES».

112. Ψαλμός, 36, 26.

113. Λουκά, 18, 18.

τψ' έτι έν σοι λείπει: πάντα όσα έχεις πώλησον και δίδδος πτωχοίς, και έξεις θησαυρόν έν τοίς ουρανοίς και δευρο ακολουθή μοι»¹¹⁴.

'Αλλ' ή αίτία της προς τας χήρας και τά όρφανά βοηθείας δέν είναι ή ύπακοή εις τήν θεϊάν θέλησιν, ούδέ ή έλπίς της άμοιβαίας τιμής, τιμής και αγάπης, ως υπέδειξεν ό Σειραχιδής 7, 35, αλλ' ή συμπάθεια προς μίαν τοσοούτον μεγάλην δυστυχίαν: «έν τή θλίψει αυτών»¹¹⁵. Αίαν έπιτυχώς υπό του 'Αγίου 'Ιακώδου έπιστρατεύεται ή λέξις θλίψις, ίνα ζωηρότερον παραστήση τήν φρικώδη και άπέλπιδα κατάστασιν της χήρας και του όρφανού έν 'Ισραήλ¹¹⁶. Σημαίνει δε κυριολεκτικώς «πίεσιν», είτα «καταπίεσιν» ήθικην, προς δε δύναται να σημαίνη τήν άπλην δάσανον¹¹⁷, ως τας ένοχλήσεις, τας συμφοράς, τήν άγωνίαν, τούς ποικίλους τύπους της όδύνης και της δυστυχίας και πολλάκις τας διώξεις. 'Οθεν ή πρόθεσις έν μετά δοτικης σημαίνει τήν κατάστασιν, έν ή εύρίσκονται ούτοι οι δυστυχείς, ό δε 'Απόστολος, συνδέων τήν «έπίσκεψιν» τών χριστιανών προς συανθρώπους τελούντας υπό τήν δεινήν κατάστασιν της μωνίμου άθλιότητος, υποδεικνύει τήν ανάγκην της έκπληρώσεως της πράξεως ταύτης, ήτις, κατά τόν υπό του 'Ιακώδου διδόμενον όρισμόν, συνίστησι τήν συσταμένην της αυθεντικης θρησκείας. Ασφαλώς, ό πρώτος 'Επίσκοπος της Σιωνίτιδος Έκκλησίας, όστις, κατά τρόπον υποδειγματικόν ώργάνωσε τήν, προς τας χήρας και τά όρφανά έν τή Έκκλησία τών 'Ιεροσολύμων, βοήθειαν (Πράξεων, 6, 1), εκφράζει ένταύθα τήν αυθόρμητον φιλόανθρωπον συμπάθειάν του, έντεϋθεν δε κατανοεί τις διατί και ό 'Απόστολος Παύλος εκθύμως συνιστά τό τελε-

114. Λουκά, 18, 22. Πρβλ. Ματθαίου, 19, 21. Μάρκου, 10, 21.

115. 'Ιακώδου, 1, 27.

116. Ο Φίλων ό 'Ιουδαίος (20 π.Χ. — 50 μ.Χ.), DE SPEC. LEG. I, 308, συνδέων χήραν και όρφανόν, υπογραμμίζει πάντοτε τήν άθλιαν των κατάστασιν: «Τών έν ένδείαις άπορωτάτων». DE SPEC. LEG. I, 310: «τοίς έρήμοις». DE SPEC. LEG. IV, 176, 178: «ασθενές δε και ταπεινόν». Παρ' 'Ισραήλ ή κατάστασις της χήρας ήτο χείρων έκείνης του όρφανού, διότι ή κληρονομία του θανόντος πατρός διενέμετο μεταξύ τών τέκνων, εκτός της μητρός των. (Φίλων, NOMB. XXVII, 8, 11. Πρβλ. H. BRUPPACHER, DIE BEURTEILUNG DER ARMUT IM A. T., STUTTGART, 1924, σελ. 19). Ο πιστώνων όρφανόν και χήραν ήδύνατο να λάβη ως ένέχυρον δια τήν πίσωσιν τό κτήνός των ('Ιώδ, 24, 3), προς δε, ό δανείζων ήδύνατο να χρησιμοποιή τήν χήραν και τά τέκνα της ως δούλους (Δ' Βασιλειών, 4, 1. 'Ιώδ, 24, 9). Η χήρα άντικείμενον πασών τών βίων και άδικιών ('Ησαϊας, 10, 2. 'Ιερειάς, 7, 6. 22, 3. Ψαλμός, 93, 6), ούδένα οίκτον προσκάλει ('Ιώδ, 22, 9), αλλ' έθωρπειτο έλεεινή ύπαρξις (Ψαλμός, 108, 9), ήν καλύπτει τό όνειδος ('Ησαϊας, 54, 4). Πρβλ. C. VAN LEEUWEN, LE DEVELOPPEMENT DU SENS SOCIAL EN ISRAEL AVANT L'ERE CHRETIENNE, ASSEN, 1955, σελ. 26-28.

117. Πρβλ. DITTENBERGER, OR. II, 444, 15: «Δια τας τών πόλεων θλίψεις».

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝ

'Ερευνα του «Κέντρου Συμπαράστασης Παλινοστούτων Μεταναστών»*

Ἀρχικὲς πρωτοβουλίες τοῦ Κ.Σ.Π.Μ. γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος.

1. Φροντιστηριακὰ μαθήματα.

Τὸ Κ.Σ.Π.Μ. θέλοντας νὰ βοηθήσει στὴν ἐξεύρεση κάποιας λύσης γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ σχολικοῦ προβλήματος ἔκανε προσπάθειες ὁργάνωσης δωρεὰν φροντιστηριακῶν μαθημάτων. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ συνεργάστηκε μὲ διάφορες Κοινωνικὲς Ἑπιχειρήσεις καὶ Ὀργανώσεις, ὅπως π.χ. μὲ τὴν Διεθνή Κοινωνικὴ Ἑπιχείρηση τὸ Σῶμα Ἑλληνίδων Ὁδηγῶν, τὴ Γερμανικὴ Ἐδραγγελικὴ Κοινότητα Ἀθηνῶν κλπ. καὶ κατόρθωσε νὰ κι-

νητοποιήσει ἀρκετοὺς ἐκπαιδευτικοὺς οἱ ὁποῖοι θὰ παρέδιδαν ἐθελοντικὰ μαθήματα ἑλληνικῆς γλώσσας σὲ παιδιὰ παλινοστούτων. Παρόλα αὐτὰ τὰ φροντιστηριακὰ μαθήματα δὲν ἔγινε δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν. Οἱ λόγοι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

Ἡ συγκέντρωση τῶν παιδιῶν τῶν παλινοστούτων γιὰ τὴν παρακολούθηση δωρεὰν φροντιστηριακῶν μαθημάτων σὲ ἓνα συγκεκριμένο χῶρο, π.χ. στὰ γραφεῖα τοῦ Κέντρου, ἦταν σχεδὸν ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθεῖ ἕξ αἰτίας τῶν μεγάλων ἀποστάσεων στὴν περιοχή Ἀθηνῶν-Πειραιῶς καὶ τῶν δύσκολων κυκλοφοριακῶν συνθηκῶν ποὺ ἐπικρατοῦν. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἔγιναν προσπάθειες νὰ βρεθοῦν δυνατότητες πραγματοποίησης φροντιστηριακῶν κύκλων σὲ τοπικὰ Κέντρα Δήμων ἢ Κοινοτήτων τῆς περιοχῆς Ἀττικῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ νέα αὐτὴ προσπάθεια δὲν ἦταν δυνατόν νὰ πραγμα-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 228 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

σφόρον καὶ λυσιτελὲς τῆς εὐσπλαγγίας¹¹⁸. Οἱ δοθησύντες τὰς χήρας ἐκπληροῦν ὑπέρτατον χρέος τῆς ἀθηντικῆς θρησκείας ὡς μιᾶς λατρευτικῆς λειτουργίας. Ἡ πράξις αὕτη τῆς εὐσπλαγγίας πρὸς τὸν πλησίον, ἀποτελεῖ συγχρόνως θρησκευτικὴν τιμὴν πρὸς τὸν Θεόν, Ὅστις τοῦλάχιστον ὡς τοιαύτην ἐδέχεται ταύτην¹¹⁹. Ὅθεν ἡ ἔνωσις αὕτη τῆς ἀγαθοεργίας καὶ τῆς εὐσεβείας ἀποτελεῖ τὸ εἰδικώτερον χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα τῆς ἀποκαλυμμένης θρησκείας, τοῦτέστι τῆς θρησκείας τῆς

ἀγάπης. Ὅκοθεν νοεῖται, ὅτι ὁ Ἰάκωβος παραγγέλλει εἰς τὸν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνῶντα τὸν Θεόν» (Ἰωάννου, 4,24), νὰ τηρῆ ἑαυτὸν καθαρὸν¹²⁰, καθ' ὅσον, στοιχειώδης ὅρος προσεγγίσεως τοῦ χριστιανοῦ πρὸς τὸν Θεόν εἶναι: τὸ ἄσπιλον καὶ καθαρὸν τοῦ βίου, δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ἦ εὐάρεστος τῷ Θεῷ ὀφείλει: νὰ ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν παντὸς ρύπου¹²¹. Ἡ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἄδολος καὶ ἀνυπόκριτος ἀγάπη τοῦ χριστιανοῦ, εἶναι τὸ μέτρον, δι' ὃ οὗτος ἐνοῦται πρὸς τὴν τελείαν ἀγνότητα.

118. Α' Τιμοθέου, 5, 9-16. Εἰς τὴν ἀρχέγονον Ἐκκλησίαν ἡ χήρα ἀπελάμβανε προνομιοῦχοι συμπαιδείας ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας, διότι ὡς σημειοὶ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Κρυόστομος, ἡ χήρα ἐδέχθη τὸ σκληρότερον τραῦμα, τὸ δὲ βέλος τὸ ὅποιον ἐκτύπησε ταύτην εἰσέδυσσε εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς ὑπάρξεώς της (AUNE JEUNE VEUVE, 1).

119. Πρβλ. Ἱερεμίου, 22, 16: «Ὅσα ἔγνωσαν, ὅσα ἔκριναν κρίσιν ταπεινῶ, οὐδὲ κρίσιν πένητος, οὐ τοῦτό ἐστι τὸ μὴ γινῶναι σε ἐμὲ λέγει Κύριος;». Κατὰ τὸν Ἡσιόδου (750 - 700 π.Χ.), αὐτὸς ὁ Ζεὺς ἀγανακτεῖ:

«ὅς τε γονῆα γέροντα κακῶ ἐπὶ γήραος οὐδῶ νεικείῃ χαλεποῖσι καθαρπτόμενος ἐπέεσσι· τῷ δ' ἦ τοι Ζεὺς αὐτὸς ἀγίαται, ἐς δὲ τελευτὴν ἔργων ἀντ' ἀδίκων χαλεπὴν ἐπέθηκεν ἀμοιβήν».

(Ἡσιόδου, Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 331-334), Εἰς τὸ Β' Μακκαβαίων, 3, 10, ἀναφέρεται: ὅτι ὑπῆρχον ἐν τῷ Ναῷ «παράθηκαι» διὰ τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανά: «τοῦ δὲ ἀρχιερέως ὑποδείξαντος παραθήκας εἶναι χηρῶν τε καὶ ὀρφανῶν».

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης ΑΝΤΩΝΙΟΣ

(Συνεχίζεται)

120. Τὸ ρῆμα τηρῶ ἐνταῦθα κέκτηται διπλὴν σημασίαν: φυλάττω καὶ προφυλάττω. Πρβλ. Α' Θεσσαλονικεῖς, 5, 22 ἔξ: «ἀπὸ παντὸς εἶδους πονηροῦ ἀπέχεσθε» κ.λπ. Καὶ πρὸ πάντων Α' Τιμοθέου, 6, 14: «τηρήσαι σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον». Ἰωάννου, 17, 15: «ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ».

121. Ἡ λέξις σπιλος σημαίνει τὴν κηλίδαν ἐπὶ τοῦ δέρματος ἢ τοῦ προσώπου, εἶτα δὲ καὶ τὸν ρύπον, Πρβλ. Ἐφεσίους, 5, 27. Ἡ λέξις ἄσπιλος σπανία οὖσα, κέκτηται λατρευτικὴν σημασίαν, ἀλλαχού δὲ συνδέεται πρὸς τὴν λέξιν ἄμωμος (Α' Πέτρου, 1, 19. Β' Πέτρου, 3, 14. Πρβλ. τὴν ἔνωσιν τῆς λέξεως ἄσπιλος πρὸς τὴν λέξιν ἀνεπίληπτος: Α' Τιμοθέου, 6, 14. Πρβλ. Α' Τιμοθέου, 3, 2, ἔνθα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καταχωρίζει τὰ προσόντα τοῦ Ἐπισκόπου καὶ Α' Τιμοθέου, 5, 7, τὰ προσόντα τῶν ἐντως χηρῶν, αἵτινες ὀφείλουσιν «ἵνα ἀνεπίληπτοι ᾦσιν».

τοποηθεί έπειδή από τή μιá μεριά ó áριθμός εκείνων τών παιδιών που ζήτησαν τή βοήθεια του Κέντρου και ήταν διασκορπισμένα σε διάφορες συνοικίες δέν ήταν πάντα άρκετός ώστε να σχηματίσει μιá στοιχειώδη óμαδα φροντιστηριακών μαθημάτων και από τήν άλλη λόγω τής λειτουργίας τών σχολείων πρωί και άπόγευμα δέν έγινε δυνατόν να συγκεντρωθούν παιδιά τής ίδιας σχολικής ηλικίας ταυτόχρονα σε μιá συγκεκριμένη ώρα.

2. Συγκεντρώσεις.

Πέρα όμως από τά προαναφερόμενα και τις πρακτικές αδυναμίες λειτουργίας φροντιστηριακών μαθημάτων τó Κέντρο από τήν αρχή θεώρησε σωστότερο να στρέψει τις προσπάθειές του και προς τούς άρμόδιους ώστε ή Πολιτεία να αναλάβει υπεύθυνα τή λύση του προβλήματος.

Γι αυτό τó σκοπό τó Κέντρο ανέπτυξε πρωτοβουλίες που είχαν σαν στόχο να συμβάλλουν ώστε να ληφθούν συγκεκριμένα μέτρα για τή λύση αυτού του προβλήματος από τήν ίδια τήν Πολιτεία. Έτσι τó Κέντρο διοργάνωσε μέχρι σήμερα στα γραφεία του τις έξι συγκεντρώσεις:

1. Ειδικές συναντήσεις μεταξύ τών γονιών που είχαν παιδιά σχολικής ηλικίας. Ό σκοπός τών συναντήσεων αυτών ήταν διπλός: άφ' ενός να δοθεί στους γονείς ή ευκαρία να ενημερωθούν και να ανταλλάξουν μεταξύ τους άποψεις και σκέψεις γύρω από τά σχολικά προβλήματα τών παιδιών τους και άφ' έτέρου να δοθεί ή ευκαιρία ευαισθητοποίησης και ενημέρωσής τους πάνω σε πλευρές του προβλήματος, που όπως διαπιστώθηκε, δέν ήταν σε όλους στην ίδια έκταση συνειδητές.

2. Συγκεντρώσεις τών ίδιων τών παιδιών τών παλινοστούντων με σκοπό να τούς δοθεί ή ευκαιρία να αναφερθούν τα ίδια στα βιώματα και τις εμπειρίες τους, αλλά και στα κυριότερα προβλήματα και δυσκολίες που συνάντησαν στο καινούριο τους σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον.

3. Ακολούθησαν συγκεντρώσεις με τή συμμετοχή γονιών, παιδιών, εκπαιδευτικών, κοινωνικών παιδαγωγών, κοινωνιολόγων κλπ. με σκοπό τήν ανταλλαγή άποψεων και συγκεκριμενοποίηση τών δυσκολιών τών παιδιών, γύρω από τó σχολικό τους πρόβλημα.

Στόχος αυτών τών συγκεντρώσεων ήταν να διατυπωθούν καθαρά και συγκεκριμένα τά προβλήματα αυτά και να δοθούν τά αποτελέσματα μαζί με προτάσεις στις άρμόδιες Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας για να ληφθούν τά απαραίτητα μέτρα. Στις συγκεντρώσεις όμως αυτές διαπιστώθηκε ότι, πριν υποβληθούν προτάσεις στο Υπουργείο, θά πρέπει να γίνουν τά έξης:

1. Να συσταθεί σύντομα Σύλλογος Παλινοστούντων για τήν προώθηση τών προβλημάτων, τόσο αυτών τών ίδιων όσο και τών παιδιών τους.

2. Να συσταθεί Ειδική Έπιτροπή για τή μελέτη του σχολικού προβλήματος τών παιδιών τών παλινοστούντων, ώστε οι λύσεις που θά προταθούν προς τούς άρμόδιους του Υπουργείου Παιδείας να έχουν έπιστημονική βάση και δυνατότητα εφαρμογής.

3. Κοινωνιολογική Έρευνα.

Τόσο ó υπεύθυνος του Κέντρου όσο και οι συνεργάτες πραγματοποίησαν έπισκέψεις σε έπιθεωρήσεις και σε σχολεία που φοιτούν παιδιά παλινοστούντων και συζήτησαν για τά προβλήματα τους με εκπαιδευτικούς και με τά ίδια τά παιδιά.

Με τή ευκαιρία του έτους του παιδιού ó υπεύθυνος του Κέντρου και ή κοινωνιολόγος Μ. Παπαντωνίου - Φραγκούλη ανέλαβαν τήν διεξαγωγή ειδικής κοινωνιολογικής έρευνας για τά προβλήματα σχολικής και κοινωνικής ένταξης τών παιδιών τών παλινοστούντων. Λόγω έλλειψης σχετικών στατιστικών στοιχείων χρειάστηκε πολύμηνη έργασία στο Υπουργείο Παιδείας για τόν έντοπισμό τών 1.000 περίπου παιδιών παλινοστούντων από τή Δ. Ευρώπη σε σχολεία τής περιοχής Άττικής. Ήδη ή έργασία βρίσκεται στο στάδιο τής διεξαγωγής τών Έντερβιού.

3. 2. 6. Νομικά προβλήματα.

Ανάγκη ειδικής νομικής προοστασίας.

Οί περισσότεροι μετανάστες που γυρίζουν στην πατρίδα έχουν και προβλήματα νομικής φύσεως. Σχεδόν κάθε μετανάστης που επέστρεψε και έπισκέφθηκε τó Κέντρο είχε και ένα νομικό πρόβλημα, που είτε ήταν ή αιτία τής έπίσκεψής του, είτε διαπιστώθηκε κατά τή διάρκεια τής συζήτησης για άλλα προβλήματα.

Οί υποθέσεις για τις όποιες οι παλινοστούντες ζητάνε τή βοήθεια του Κέντρου άφορούν σχεδόν αποκλειστικά τó δίκαιο τής χώρας από τήν όποία γύρισαν. Αυτό εξηγείται από τó γεγονός ότι για τά νομικά προβλήματα που άφορούν τó έλληνικό δίκαιο, ó ενδιαφερόμενος εύκολα μπορεί να βρει μιá λύση μόνος του ή με τή βοήθεια ενός δικηγόρου, ενώ ως προς τó άλλοδαπό δίκαιο είναι σχεδόν άδύνατο να βρουν κάποιον που να μπορεί να τούς πληροφορήσει υπεύθυνα για τούς νόμους, τή νομολογία, τήν διοικητική πρακτική και τις συνεχείς αλλαγές τών νόμων τής ξένης χώρας και να τούς έξυτηρητήσει υπεύθυνα.

Ή ανάθεση τής υπόθεσής τους σε ξένο δικηγόρο στο έξωτερικό είναι κατά κανόνα άδύνατη λόγω α) έλλειψης χρημάτων και β) ότι για τις περισσότερες υποθέσεις ή προφορική συζήτηση με τó δικηγόρο είναι

άπαραίτητη. Έξ άλλου μία σχετική άλληλογραφία του ενδιαφερομένου με ένα δικηγόρο στο έξωτερικό δυσχεραίνεται λόγω έλλειψης άπαραιτήτων νομικών και γλωσσικών γνώσεων.

Η έλλειψη δυνατότητας σωστής και υπεύθυνης πληροφόρησης και έξυπνότητας στις υποθέσεις που άφορούν το άλλοδαπο δίκαιο έχει σαν συνέπεια οι παλιννοστούντες να χάνουν πολλές φορές τα δικαιώματά τους και συχνά να εκμεταλλεύονται την άγνοιά τους ιδιωτικά γραφεία, που δέν έχουν τις προϋποθέσεις για μία υπεύθυνη πληροφόρηση και έξυπνότητα των παλιννοστούντων.

Το θέμα της εκμετάλλευσης των μεταναστών έχει πάρει τέτοια έκταση που άναγκάσθηκε να άσχοληθεί μ' αυτό και ο Ύφυπουργός Κοινωνικών Ύπηρεσιών κ. Άποστολάτος, έπισημαίνοντας σε συνέντευξη τύπου τους κινδύνους. Η έφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» δημοσίευσε τη συνέντευξη αυτή με τον χαρακτηριστικό τίτλο: «Γραφεία τρώνε τις άσφαλίσεις των μεταναστών. 20.000 τά θύματα της εκμετάλλευσης» («ΤΑ ΝΕΑ» 16.11.79).

Τά κυριότερα νομικά προβλήματα.

Τά κυριότερα νομικά προβλήματα για τά όποια άπευθύνονται οι παλιννοστούντες στο Κέντρο είναι τά άκόλουθα:

Θέματα άσφαλιστικού δικαίου.

Πρόκειται για συντάξεις (γήρατος, άναπηρίας, χηρείας και όρφανών) και έπιστροφή των εισφορών συντάξεως από τον γερμανικό άσφαλιστικό φορέα, άσφάλιση άσθeneίας, άσφάλιση εργατικών άτυχημάτων και έπαγγελματικών άσθeneιών.

Τά προβλήματα αυτά είναι συχνά ιδιαίτερα δύσκολα και ή λύση τους μη ίκανοποιητική. Η αίτία είναι ότι οι έθνικοί νόμοι της κοινωνικής άσφάλισης όλων των εύρωπαϊκών χωρών δέν είναι έξουγχρονισμένοι και περιέχουν έλάχιστους μόνο κανόνες για τούς εργαζόμενους που μεταναστεύουν και παλιννοστούν. Για τά ζητήματα των εργαζομένων αυτών τά Κράτη συναφάν διμερείς και πολυμερείς συμβάσεις, οι όποιες όμως περιέχουν πολλά κενά που έρμηνεύονται από τή διοίκηση περισσότερο σύμφωνα με τó συμφέρον του κράτους τους παρά με τó συμφέρον του παλιννοστούντα.

Για τά θέματα του άσφαλιστικού δικαίου ύπάρχει μία κεντρική ύπηρεσία στην Άθήνα, ή Ύπηρεσία Συνδέσμου του ΙΚΑ, που ανάμεσα στα άλλα έχει σαν έργο της και τήν παροχή πληροφοριών σε θέματα που έχουν ρυθμιστεί από τήν Έλληνογερμανική Σύμβαση Κοινωνικής Άσφαλείας. Παρόλα αυτά οι περισσότεροι παλιννοστούντες που έπισκέπτονται τó Κ.Σ.Π.Μ. ζητούν τή βοήθεια του Κέντρου και για θέματα που άφορούν

τήν Έλληνογερμανική Σύμβαση, άναζητώντας μία πιο σύντομη και πιο ολοκληρωμένη έξυπνότητα. Αυτό συνδέεται και με τή γενικότερη σχέση του Έλληνα πολίτη προς τήν κρατική γραφειοκρατία.

Θέματα οικογενειακού δικαίου.

Πρόκειται κυρίως για διαζύγια, διατροφή για παιδιά και σύζυγο από γάμους που έχουν λυθεί με διαζύγιο ή οικογένειες συζύγων έν διαστάσει, γενική έξουσία επί των παιδιών, όταν ό ένας από τούς γονείς μένει σε άλλη χώρα ή έχει άλλη ύπηκοότητα.

Αυτά τά προβλήματα είναι επίσης έξαιρετικά δύσκολα γιατί τó ίδιο δίκαιο που ρυθμίζει αυτές τις ύποθέσεις — τά διεθνή ιδιωτικά δίκαια των διαφόρων χωρών — βρίσκεται άκόμη σε έμβρυώδες στάδιο και ύπάρχουν πολλά ζητήματα που δέν έχουν ξεκαθαριστεί ούτε καν θεωρητικά. Ύπάρχουν και έδώ διμερείς και διεθνείς συμβάσεις, αλλά αυτές δέν καλύπτουν τά κενά.

Διάφορα άλλα θέματα νομικής φύσεως, όπως περιουσιακού (έννοχικού και κληρονομικού δικαίου (π.χ. έν ό παλιννοστών ή οι κληρονόμοι του μετανάστη έχουν άκόμη ένα χρέος από μία σύμβαση που συναφε ό παλιννοστών στην Ξένη χώρα), εργατικού δικαίου (π.χ. δικαιώματα ή ύποχρεώσεις από τήν τελευταία σύμβαση έργασίας στην Ξένη χώρα), δικαίου έπιδόματος τέκνων (έναν ό ένας από τούς γονείς ζει με τά παιδιά στην Έλλάδα), διοικητικού δικαίου (π.χ. άκύρωση της άπαγόρευσης εισόδου στο έδαφος της Ξένης χώρας για όλόκληρη τή ζωή του μετανάστη που άπελάθηκε), φορολογικού δικαίου (π.χ. έπιστροφή φόρων στους παλιννοστούντες) κ.ά.

Θέματα του δικαίου της άναγκαστικής εκτέλεσης.

Πρόκειται για τήν άναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων έλληνικών δικαστηρίων στη Γερμανία και γερμανικών δικαστηρίων στην Έλλάδα, κυρίως σε ύποθέσεις οικογενειακού δικαίου. Οι ύποθέσεις αυτές, για νομικούς λόγους επίσης, είναι πολύ δύσκολες και περίπλοκες.

Η συμβολή του Κέντρου για τήν επίλυση των νομικών προβλημάτων.

Η βοήθεια που δίνει τó Κέντρο στον τομέα του άλλοδαπο δικαίου είναι υπεύθυνη πληροφόρηση για τó άλλοδαπο δίκαιο και συγκεκριμένες ένεργειες για τή διασφάλιση του δικαιώματος του παλιννοστούντα στην Ξένη χώρα.

Για τα νομικά προβλήματα του ελληνικού δικαίου, που απαιτούν τη γνώμη ενός νομικού, τους υποδεικνύεται να συμβουλευτούν έναν Έλληνα δικηγόρο.

3. 2. 7. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.

Έχει αποδειχθεί ότι η μετανάστευση έχει προκαλέσει πολλά δράματα σε ελληνικές οικογένειες.

Το Κέντρο Παλινοστούντων έχει να αντιμετωπίσει συχνά περιπτώσεις εγκαταλελειμένων παιδιών και συζύγων, όπως και περιπτώσεις με διαταραγμένες σχέσεις μέσα σε μια οικογένεια εξ αιτίας της μετανάστευσης.

Η νομική κάλυψη σε θέματα διατροφής, διαζυγίου, κλπ. είναι μια ουσιαστική, πρακτική και άμεση βοήθεια που προσφέρεται σε πολλές τέτοιες περιπτώσεις παλινοστούντων που επισκέπτονται το Κέντρο. Η κατά άτομο κοινωνική εργασία που ασκείται από την Κοινωνική Λειτουργό του Κέντρου στις προαναφερόμενες περιπτώσεις, αποσκοπεί στην αντιμετώπιση μακροχρονίων ατομικών και γενικά κοινωνικών προβλημάτων, τα οποία προέρχονται από τη διάλυση μιας οικογένειας. Τις περισσότερες φορές όμως η παροχή έστω κάποιων στοιχειώδους κοινωνικής βοήθειας στα άτομα αυτά είναι σχεδόν αδύνατη λόγω έλλειψων που παρουσιάζουν τα Προγράμματα Κοινωνικής Πολιτικής στην Ελλάδα.

4. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διετής λειτουργία του Κέντρου απέδειξε ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι παλινοστούντες παρουσιάζουν σημαντική ιδιαιτερότητα και για το λόγο αυτό χρειάζονται ειδικές υπηρεσίες σε όλη την Ελλάδα για την αντιμετώπισή τους.

Επειδή όμως μέχρι σήμερα τέτοιες υπηρεσίες δεν υπάρχουν (έκτος από το Κέντρο Συμπαραστάσεως Παλινοστούντων Μεταναστών) και οι παλινοστούντες μένουν χωρίς βοήθεια σ' αυτά τα ιδιαίτερα τους προβλήματα, το έργο που συντελεί το Κέντρο είναι πολύ σημαντικό. Εξ αιτίας της ύπαρξης ενός μόνο τέτοιου Κέντρου στην Αθήνα, του μη επαρκούς αριθμού των απασχολούμενων στο Κέντρο αυτό (3 άτομα για όλη την Ελλάδα) και την έλλειψη παραρτημάτων στη θόρεια Ελλάδα είναι αδύνατο να καλυφθούν οι ανάγκες που παρουσιάζονται στον τομέα αυτό.

Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι το Κ.Σ.Π.Μ. μέχρι σήμερα είναι προετοιμασμένο για την αντιμετώπιση περιπτώσεων μόνο από τη Δ. Γερμανία. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των παλινοστούντων από άλλες χώρες της Δ. Ευρώπης απαιτείται ανάλογο προσωπικό.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι παλινοστούντες έχουν άμεση σχέση τόσο με τον τρόπο ζωής

και εργασίας στις χώρες υποδοχής τους όσο και με την μεταναστευτική πολιτική που ακολούθησε η Ελλάδα, σαν χώρα αποστολής μεταναστών καθώς και οι χώρες υποδοχής απέναντι στους ξένους εργάτες. Γι αυτό οι μετανάστες που επιστρέφουν περιμένουν μια βοήθεια τόσο από την ξένη χώρα όσο και από την πατρίδα τους.

Μέχρι σήμερα όμως η φροντίδα των χωρών υποδοχής για τον μετανάστη σταματάει από τη στιγμή που αυτός περνάει τα συνορά τους. Υπάρχουν μόνο λίγες εξαιρέσεις που αφορούν κυρίως δικαιώματα του παλινοστούντα έναντι ενός ασφαλιστικού φορέα. Αυτά και μάλιστα εξακολουθούν να ισχύουν, αλλά και αυτά τα έχει αποκτήσει ο μετανάστης και τα έχει πληρώσει εκ των προτέρων.

Από την άλλη πλευρά η μέχρι τώρα φροντίδα του ελληνικού Κράτους για τα προβλήματα των παλινοστούντων, βάσει των εμπειριών του Κέντρου, περιορίζεται καθαρά στην γραφειοκρατική αντιμετώπιση των περιπτώσεων και δεν έχει να παρουσιάσει κάποια ιδιαίτερη κοινωνική μέριμνα για το σύνολο των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Στην Ελλάδα δεν έχουν γίνει μέχρι σήμερα ειδικά προγράμματα για δυνατότητες επαγγελματικής αποκατάστασης των παλινοστούντων ή επένδυσης των αποταμιεύσεών τους, για τα οποία να δίνουν έγγραφοι και οικονομική βοήθεια οι χώρες υποδοχής τους, παρόλο που οι Έλληνες μετανάστες, μαζί με όλους τους άλλους ξένους συναδέλφους τους συνέβαλαν στην οικονομική ευημερία των χωρών αυτών.

Συνοψίζοντας διαπιστώθηκαν τα εξής:

1. Ιδιαιτερότητα των προβλημάτων των παλινοστούντων.
2. Ανάγκη ίδρυσης ειδικών υπηρεσιών για παλινοστούντες σε όλη την Ελλάδα.
3. Ευθύνη και των δύο χωρών για τις συνέπειες τόσο της μετανάστευσης όσο και της παλινοστότησης.

5. ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ Κ.Σ.Π.Μ.

1. Αύξηση του προσωπικού του Κ.Σ.Π.Μ. στην Αθήνα, σύμφωνα με τις ιεραρχημένες ανάγκες του Κέντρου και με σκοπό την κάλυψη των περιπτώσεων από άλλες ευρωπαϊκές και μη χώρες.

2. Ίδρυση παραρτημάτων στις κυριότερες περιοχές όπου επιστρέφουν οι μετανάστες.

3. Οικονομική ενίσχυση του Κέντρου από δημόσιους ή άλλους φορείς, τόσο της Ελλάδας, όσο και των χωρών υποδοχής Ελλήνων μεταναστών.

(Αθήνα, Δεκέμβριος 1979).

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

ΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΕΡΓΩΝ

«Πιστός ὁ λόγος» καὶ περὶ τούτων βούλομαι σε διαβεβαιώσθαι, ἵνα φροντίζῃσι καλῶν ἔργων προετοιμασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ Θεῷ».

(Τίτ. γ' 8)

Καὶ πάλιν εὐδοκίμεθα, πλήρεις χαρᾶς καὶ συγκινήσεως, εἰς τὸν ἰστορικὸν τοῦτον τόπον, τὴν περιφανῆ τῆς νίκης πόλιν*.

Μᾶς συνεκάλεσε, Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι, φιλέοργοι ἄρχοντες, εὐσεβεῖς χριστιανοί, μᾶς ὑπεδέχθη περιχαρῆς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «ἡ οὐρανομήκης ψυχῆ, ὁ τῶν ἐθνῶν Διδάσκαλος, ἡ γλῶσσα τῆς οἰκουμένης»¹, ὅπως προσφυῶς τὸν ὀνομάζει ὁ ἱερός Χρυσόστομος.

Καὶ συμπανηγυρίζοντες σεπιῶς τὴν πανίερον μῆμνιμν του, δεχόμεθα εὐχαρίστως τὰς ἀποστολικὰς του εὐλογίας καὶ ρουθεσίας, ὅπως ἐκείνοι οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας Νικοπολίται.

Νοερῶς δὲ τὸν προσβλέπομεν. Καὶ τὸν ἀκούομεν νὰ κηρύττῃ καὶ πρὸς ἡμᾶς τῆς χριστιανικῆς μας Ὁρθοδοξίας τὰ θεῖα ῥήματα.

Ἦκούσαμεν πρὸ ὀλίγου εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμά του νὰ τονίξῃ, δις μάλιστα, τὸ ὑψηλὸν χρέος κάθε πιστοῦ, ὅπως εὐχαρίστως προτίσται καὶ ἐργάζεται τὰ ἔργα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἐν γένει ἀγάπης καὶ ἀρετῆς.

Ὅχι μόνον ὁ μαθητὴς του καὶ Ἀπόστολος Τίτος, ἀλλ' ὀλόκληρος ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ διδάσκῃ, μὲ ἀπόλυτον βεβαιότητα καὶ κύρος, ὅτι ὅσοι εἶναι πιστοὶ καὶ ἀφρωσιωμένοι εἰς τὸν Θεὸν ὀφείλου ἀπαραιτήτως νὰ φροντίζουν δι' αὐτὸ τὸ ὑπέροχον θέμα τῆς ἀγαθοποιίας καὶ εὐποιίας. Πρέπει, δίχως ἄλλο, νὰ πρωτοστατοῦν εὐχαρίστως καὶ ἀκαμάτως εἰς ὅλα τὰ ἔργα τὰ καλὰ καὶ ἅγια, πὸν εἶναι τόσοσ ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. «Μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προετοιμασθαι εἰς τὰς ἀναγκαῖας χρεῖας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι», παραγγέλλει. Καὶ ἄλλοῦ προσθέτει «Τῆς δὲ εὐποιίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε». Δηλαδή, μὴ λησμονεῖτε τὴν ἀγαθοεργίαν καὶ τὴν προσφορὰν ἐκ τῶν ἀγαθῶν σας εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην

ἀδελφούς χριστιανούς. «Τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός»².

Τὸ ἐπίκαιρον τοῦτο καὶ πάντοτε ἐνδιαφέρον θέμα τῆς ἀγαθοποιίας ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως ἄς γίνῃ ἐδῶ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μελέτης καὶ σπουδῆς, βάσει τῆς διδασκαλίας τοῦ θείου Ἀποστόλου.

★

α) Τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα, πὸν καθορίζουν τὴν ὁρθὴν πορείαν εἰς τὴν ζωὴν κάθε χριστιανοῦ. Καὶ αὐτὸ διαρκῶς προβάλλεται ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πέτρος, ὁ ἄλλος πρωτοκορυφαῖος Ἀπόστολος, γράφει, ὅτι ὁ «Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολυμπάνων ὑπογραμμών, ἵνα ἐπακολουθήσῃτε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ· ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει»³. Ἀπὸ δὲ τοῦ Στανροῦ του, ἀντιθέτως, ἐξεφώνει τὴν περιφρημον περὶ συγχωρήσεως τῶν ἐχθρῶν καὶ σταυρωτῶν του προσεσχῆν «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσιν»⁴.

Ἐξαιρετικὸν, λοιπόν, πρότυπον ἀγιότητος ἀλλὰ καὶ ἀγαθοποιίας εἶναι ὁ Χριστὸς μας. Καὶ δὲν ἐδίδαξεν ἀπλῶς τὰς ἀρετὰς αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀκρίθειαν πρῶτος ἐφήρμοσεν ὅ,τι ἐδίδαξεν, ἀποδειχθεὶς καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἀδυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ»⁵ εἰς ἔργα πραγματικῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, ἀλλὰ καὶ ἀνεξικακίας, εἰς τὸ νὰ παρῶσῃ τὸν ἴδιον τὸν ἐναντίον

2. Τίτ. γ' 14, Ἐβρ. ιγ' 16. Τοῦτο τὸ ΙΓ' κεφ. ἀρχίζει ὁ Μέγας Παῦλος διὰ τῶν ἐξῆς, ἐν μεταφράσει: Τώρα ἄς ἡμιλήσω καὶ διὰ μερικὰς ἄλλας ὑποχρεώσεις σας. Ἡ πρὸς τοὺς Χριστιανούς ἀδελφούς ἀγάπη ἄς εἶναι μόνιμος. Μὴ λησμονεῖτε τὴν φιλοξενίαν, διότι μὲ αὐτὴν μερικοί, ὅπως ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Λῶτ, ἀξιώθηκαν, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουν ποίους ἐδέχοντο, νὰ φιλοξενήσων ἀγγέλους. Νὰ ἐνθυμησθε τοὺς φυλακισμένους ὡσάν νὰ εἴσθε καὶ σεῖς μαζί τῶν δεμένοι μὲ τὰς ἀλυσίδας τῆς φυλακῆς. Νὰ ἐνθυμησθε τοὺς ταλαιπωρούμενους καὶ κακοπαθόντας, διότι καὶ σεῖς ἔχετε σῶμα φθαρτὸν καὶ ἐπόμενον εἶναι: νὰ συμβῶν ἄριστον καὶ εἰς σας τὰ ἅμοια (βλ. στίχ. 1-3).

3. Α' Πέτρ. 6' 21-23.

4. Λουκ. κγ' 34.

5. Λουκ. κδ' 19.

* Ἐξεφωνήθη εἰς τὴν ἀρχαίαν Νικόπολιν, τὸ ἀπόγευμα τῆς 29ης Ἰουνίου 1977.

1. MIGNE J., P.G., τόμ. 53, στ. 37.

του ἄριστον παράδειγμα πρὸς μίμησιν τῶν εἰς αὐτὸν πισυνόντων, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ὄλων τῶν θεϊκῶν ἐπιτολῶν, εἰπὼν: «Ὅτιω λαμπράτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»⁶.

Εἶχε πάντοτε ἀμετακίνητον στόχον ὁ Κύριος νὰ ἐκπληρώσῃ εἰς τὸ ἀκέραιον καὶ νὰ τελειώσῃ ἐπακριθῶς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ Πατρὸς⁷, πὸν εἶναι ὁ ἁγιασμός καὶ λυτρωμός ὄλου τοῦ κόσμου. Πλὴν ὅμως δὲν παρέδραπε ποσῶς, ὡς μέγας Φιλάνθρωπος, καὶ τὰς ποικίλας ἄλλας ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν σοβαρὰν καὶ ταχεῖαν ἀντιμετώπισιν. Ἀκριθῶς διὰ τοῦτο «καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρῦσσων τὸ Ἐδᾶγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον», «εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου»⁸.

Τελικῶς ἐφθασεν εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τῆς θείας ἀγάπης, ἀφ' οὗ ὁ «Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσθενῶν ἀπέθανεν»⁹. Ἔτσι μὲ τὸ αἷμα τῆς μαρτυρικῆς καὶ στανρικῆς θυσίας του μᾶς ἀπελύτρωσε¹⁰, μᾶς ἠλευθέρωσε¹¹ καὶ μᾶς ἠγάπησε¹². Διὰ δὲ τῆς τριημέρου ἐνδόξου Ἀναστάσεώς του μᾶς ἀνέστησε καὶ μᾶς συνεζωοποίησεν, εἰς τοὺς οὐρανούς μᾶς ἀνεβίβασε καὶ εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν μᾶς ἀποκατέστησεν¹³.

Ἰδοὺ, ἀγαπητοί, ποῖα εἶναι, μὲ ὀλίγας λέξεις, τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, τὰ ἴσους εὐεργετικά καὶ σωτήρια, τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος, ἐρωτηθεὶς ποτε ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐκθέτει οὕτω πως: «πορευθέντες ἀπαγγεῖλατε Ἰωάννη ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε: τυφλοὶ ἀναβλέπουσι καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται

καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται καὶ μακάριός ἐστιν ὁς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί»¹⁴.

6) Τὰ ἔργα τοῦ Παύλου.

Εἶναι μία συνέχεια, δύναται τις νὰ εἴπῃ, τοῦ σωτηρίου ἔργου τοῦ Κυρίου. Διότι, ἀπὸ τὴν εὐλογητὴν καὶ θαυμαστὴν στιγμήν τῆς κλήσεώς του εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα¹⁵, ὁ φλογερὸς Παῦλος ἐργάζεται ἐν νυχθημέρῳ καὶ ἀποτελεσματικῶς ἐν τῷ Ἐδᾶγγέλιῳ τοῦ Χριστοῦ¹⁶ τὸ ἔργον τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης ἐν δυνάμει¹⁷.

Γράφει σχετικῶς ὁ θεῖος Χρυσόστομος: «Φαινόμενος μόνον καὶ οἰγῶν, τοῖς δαίμοσιν ἦν φοβερός...» «Ἐῦρε τὴν γῆν δαιμόνων γέμουσαν, καὶ ἐποίησεν αὐτὴν οὐρανόν». Ποῖος διὰ τοῦτο δὲν θαυμάζει «τὸν ζῆλον, τὴν ἐπιείκειαν, τοὺς συνεχεῖς κινδύνους, τὰς ἐπαλλήλους φροντίδας, τὰς ἀδιαλείπτους ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀδυνάμει, τὸ πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς συμπάθες, τὰς πολλὰς θλίψεις, τοὺς καινιτέρους διωγμούς, τοὺς καθημερινούς θανάτους; Τίς γὰρ τόπος τῆς οἰκουμένης, ποῖα ἤπειρος, ποῖα θάλαττα τοῦ δικαίου τούτου τοὺς ἄλλους ἠγνόησεν;»¹⁸.

Εἶναι φανερόν, ὅτι τὴν καρδίαν του προπολεῖ διαρκῶς ὁ θεῖος ἔρωσ πρὸς τὸν Σωτῆρα Κύριον, ἡ φλογερὰ πίστις καὶ ἀφοσίωσις πρὸς αὐτόν, ἡ τελεία ἀγάπη, ἡ ὁποία σφραγίζει καὶ καταξιώνει τὴν ἄγιαν πίστιν.

Εἶναι ὁ θεῖος Παῦλος «ἄριστος τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος»¹⁹ καὶ πιστὸς διάκονος εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐμπνευσμένος καὶ ἀκαταπόνητος²⁰, ὅστις διακρίνεται καὶ περισσεύει «εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν»²¹. Συννηρωμένος στενῶς μὲ τὸν Χριστόν, ὥστε νὰ ἐξαγγέλλῃ ἀνεπιφυλάκτως τὸ «Χριστῷ συνεσιαύρωμαι» ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός», πράττει διαρκῶς ἔργα ἀγαθὰ καὶ θεάρεστα²². Ὑψηλετεῖ θαυμασίως τὸ ἔργον τῆς ἀγάπης, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐκδραπανᾶται ὀλόκληρος καὶ δι' αὐτὸ ἰοντίζει «ἐὰν ἔχω πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ἐπιμύω»²³. Φροντίζει φιλοστοργῶς διὰ τοὺς πτωχοὺς

6. Μκτθ. ε' 16.

7. Ἰωάν. δ' 34. Καὶ ὅταν ἐφθασεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιγείου ἀποστολῆς του, ὡμολόγησεν εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν του προσευχὴν: «Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα ἔ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω», ἐνῶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ, μετ' ὀλίγον, ἐξεφώνησε τὸ «Τετέλεσται» (Αδτόθι, ιζ' 4, ιθ' 30).

8. Μκτθ. η' 35, Πράξ. ι' 38.

9. Ρωμ. ε' 6. η' 34. Α' Κορινθ. ιε' 3 κ.λ.

10. Ρωμ. γ' 24. Βλ. Β: τ ἄ λ η Φιλκρέτου, Ἀρχιμ., Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ἀπολύτρωσις, Ἀθήναι 1966.

11. Γαλ. ε' 1. Ὅρα Β: τ ἄ λ η Φιλκρέτου, Ἀρχιμ., Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ἐλευθερία, Λευκωσία 1975.

12. Α' Κορινθ. α' 1. ζ' 11. Πρβλ. Β: τ ἄ λ η Φιλκρέτου, Ἀρχιμ., Ἡ σὺζῶσα θεία Χάρις κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον, ἐν Ἀθήναις 1964.

13. Μκτθ. κς' 34. Ρωμ. ζ' 4-8. η' 30. Ἐφεσ. δ' 5. Ἐβρ. ι' 19.

14. Μκτθ. ια' 4-6, Λουκ. ε' 34, Ρωμ. θ' 33.

15. Πράξ. θ' 20, ιγ' 2, κς' 13-20.

16. Φιλιπ. ε' 22.

17. Α' Κορινθ. ις' 10, Α' Θεσ. α' 3, Β' Θεσ. α' 11.

18. MIGNE J., P.G., τόμ. 48, στ. 668, τόμ. 52, στ. 409.

19. Β' Κορινθ. γ' 17.

20. Ρωμ. ιγ' 4, Ἐφεσ. γ' 7. ζ' 21, Κολ. α' 23. 25.

21. Β' Κορινθ. θ' 8.

22. Ἐφεσ. ε' 10, Γαλ. ε' 20. Βλ. Β: τ ἄ λ η Φιλκρέτου, Ἀρχιμ., Ἡ ἐν Χριστῷ ζῶν καὶ δράσις τοῦ Ἀπ. Παύλου, Ἀθήναι: 1962.

23. Α' Κορινθ. ιγ' 2. Ὅρα Β: τ ἄ λ η Φιλκρέτου, Ἀρχιμ., Ὁ Ἀπ. Παῦλος ὡς κήρυξ τῆς ἀγάπης, Ἀθήναι 1964.

καὶ μάλιστα τῶν Ἱεροσολύμων, ἔπερ τῶν ὁποίων συγκεντρώνει τὰς περιφήμους «λογίας» του²⁴. Μεριμνᾷ δι' ὅλας τὰς κατὰ τόπους ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας²⁵. Καὶ ἀποδεικνύεται καθ' ὅλα —ὡς ἄλλος Μωϋσῆς— «δυνατὸς ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις»²⁶.

Ἡ διδασκαλία του, ἐξ ἄλλου, εἶναι βαθυστόχαστος, ἐν προκειμένῳ. Ἐφ' ὅσον εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος τῶν χριστιανικῶν ἔργων, διασαλπίζει διαρκῶς, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ἡ «πίστις δι' ἀγάπης (καὶ τῶν εὐεργετικῶν τῆς ἔργων) ἐνεργουμένη»²⁷. Καὶ τοῦτο, ἀναμφιβόλως, φανερῶναι τὸ πόσον πίστις καὶ ἔργα στενῶς καὶ ἀδιασπᾶτως συνδέονται. Διότι, ἄλλως ἢ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων δὲν εἶναι ζῶσα καὶ σώζουσα. Καὶ διὰ τοῦτο ἀποβαίνει νεκρὰ καὶ ἀνεπαρκής²⁸.

Ἐφ' ὅσον, ἐπίσης, συμβουλεύει, δις μάλιστα καὶ τόσον σαφῶς καὶ ἐπιτακτικῶς τὸ «μυθάνειωσαν καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προύστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χροίας, ἵνα μὴ ὄσων ἄκαρπον», καὶ ὅτι ἐξάπαντος πρέπει νὰ «φρονιζῶσι καλῶν ἔργων προύστασθαι οἱ πεπιστευμένοι τῷ Θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις», ὁ μακάριος Παῦλος δὲν εἶναι μόνον ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ κατὰ τῶν ἔργων, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται καὶ οἱ αἰρετικοὶ ἐσφαλμένως ὑποσηροῦν. Ἐκεῖνος ἐκεῖ ἀναφέρεται εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰς διατάξεις, πὸν προβλέπει ἡ μωσαϊκὴ νομοθεσία. Τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ νόμου, ὅταν εἶναι τύπος ξηρὸς (ὡς λ.χ. ἡ περιτομή)²⁹ εἶναι ἀνίσχυρα, ὅπως ἐξασφαλίσουν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν σωτηρίαν. Εἰς τοῦτο τὸ πρωταρχικὸν καὶ θεμελιώδες ἔργον τῆς σωτηρίας μας ἡ θεία ἀγαθότης ἐκινήθη καὶ πρωτοσταεῖ, τεινουσα πρὸς ἡμᾶς χεῖρα σωτήριον καὶ εὐεργετικὴν, «οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτήρος ἡμῶν»³⁰.

Ἐπομένως, ἡ δικαιοῦσα πίστις ἐμπερικλείει καὶ ἠθικὰς ιδιότητες, αἱ ὁποῖαι τελειοῦνται ὑπὸ τῆς θείας Χάριτος ἀποδεικνύουν τὴν πίστιν ἐνεργὸν ἐν τῇ χριστιανικῇ ἀγάπῃ. Καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις ἀποβαίνει ζωοποιὸς ἐφ' ὅσον ἐκτρέφει τὴν τελείαν ἀγάπην καὶ ὠθεῖ εἰς ἔργα τελείας ἀφοσιώσεως καὶ αὐ-

ταπαρήσεως. Ἐξ ἀντιθέτου ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη χροῦνται καὶ ἐνισχύει τὴν πίστιν, εἰς τρόπον ὥστε θίος φανότιμος καὶ ἀμαρτίας νὰ συνεπιφέρη καὶ τὴν ἐξασθένειον τοῦ φωτὸς τῆς πίστεως.

Ἐπιτεῦθεν καὶ Πατέρες ἅγιοι τῆς Ὀρθοδοξίας μας περὶ τοῦτου ὡς ἐξῆς ἀπεφάνθησαν Ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος λ.χ. κηρύττει: «... ἐάν, ὡς Παῦλος, τελείως εἰς Χριστὸν ἔχητε τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶν ἀρχὴ ζωῆς καὶ τέλος. Ἀρχὴ ζωῆς πίστις· τέλος δέ, ἀγάπη· τὰ δὲ δύο ἐν ἐνότητι γεινόμενα, Θεοῦ ἄνθρωπον ἀποτελεῖ»³¹. Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων, εἰς τὰς «Κατηχήσεις» του, βεβαιώνει ὅτι «ὁ τῆς θεοσεβείας τρόπος ἐκ δύο τούτων συνέστηκε, δογματικῶν εὐσεβῶν ἀκριβείας καὶ πράξεων ἀγαθῶν... Τί τὸ ὄφελος εἰδέναί μὲν τὰ περὶ Θεοῦ δόγματα καλῶς καὶ πορνεύειν αἰσχυρῶς;»³². Ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἐπίσης, διερμηνεύει «οὐχὶ μόνον χωρὶς δυνάμειος πίστεως χωρὶς ἔργων». «Ὅσοιο γὰρ σῶμα καλὸν καὶ εὐανθές, ὅταν ἰσχυρὸν μὲν ἔχη ἀλλὰ τοῖς ἐξωγραφημένοις ἢ προσεικός, οὕτω πίστις ὁρθὴ χωρὶς τῶν ἔργων»³³. Καὶ ὁ ἀποστολικὸς Πατὴρ Κλήμης ὁ Ρώμης δίδει τὴν ἐξῆς παραγγελίαν «Σπεύσωμεν μετὰ ἐκτενείας καὶ προθυμίας πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελεῖν. Διότι ὁ Κύριος «προτρέπει ἡμᾶς πιστεύοντας ἐξ ὅλης καρδίας ἐπ' αὐτῷ, μὴ ἀργοὺς μηδὲ παρτεμένους εἶναι ἐπὶ πᾶν ἔργον ἀγαθόν»³⁴. Ἄλλως τε καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Παῦλον, κατὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ δικαίαν ἀνταπόδοσιν ὁ Δικαιοκρίτης Κύριος «ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ»³⁵.

γ) Τὰ ἔργα τῶν πιστῶν.

Δὲν χωρεῖ καμμία ἀπολύτως ἀμφιβολία, ὅτι κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ οὐρανοῦ Παύλου, συναμφότερα «πίστις καὶ ἔργα», «ἔργα καὶ πίστις», εἶναι ἀλληλένδετα, ἀπαραίτητα, ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ προσαγωγὴν τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς.

Ἐπειτα, δὲν πρέπει ποσῶς νὰ παραθεωρηθῆται τὸ γεγονός, πὸν ἐπισημαίνεται εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας. Γράφει ἐκεῖ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ σὰρξ «ἐπιθυμεῖ κατὰ τὸ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός, ταῦτα δὲ ἀντίκεινται ἀλλήλοις». Κατὰ συνέπειαν, ὑπάρχουν οἱ ἄνθρωποι πὸν παρασύρονται καὶ διαπραττουν τὰ ἔργα τῆς σαρκός, τὰ τόσον φθοροποιά. Εἶναι δὲ ταῦτα: «πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσελγεία, εἰδωλολα-

24. Α' Κορινθ. ις' 1 κ.λ.

25. Β' Κορινθ. ια' 28.

26. Πράξ. ζ' 22.

27. Γαλ. ε' 6.

28. Ἰακ. β' 26. Βλ. Βιττάλη Φιλκρέτου, Ἀρχιμ., Πίστις κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον, ἐν «Ἐφημέριος», ἔτ. 1967.

29. Γαλ. ε' 15: «Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομὴ τί ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις».

30. Τιτ. γ' 5-6.

31. Πρὸς Ἐφεσ. Α', ἐν Β.Ε.Π., τόμ. Β', Ἀθήναι: 1955, σελ. 290.

32. Κετῆχ. Δ', παρ. 2, ἐν MIGNE J., P.G., τόμ. 33, στ. 456.

33. Αὐτόθι, τόμ. 58, στ. 614.

34. Β.Ε.Π., τόμ. Α', σελ. 26.

35. Ρωμ. β' 6, Πρβλ. Ματθ. ις' 27. Ἐπιθε: Βιττάλη Φιλκρέτου, Ἀρχιμ., Ἡ περὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ διδασκαλία τοῦ Ἀπ. Παύλου, Λευκωσία 1974.

ιρία, φαρμακεία, ἔχθροι, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθειά, διχοστασίαι (= φατριασμοί, διχόνοια), φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι (= αἰσχρά γλέντια) καὶ τὰ ὅμοια τούτοις»³⁶. «Ὅλοι αὐτοὶ οἱ τὰ τοιαῦτα (ἀνόσια ἔργα) πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι»³⁷. Τὸ ἐπαναλαμβάνει ἀπὸ καὶ περαιτέρω, διότι πρόπει νὰ γίνῃ εἰς ὅλους συνείδησις: «Μὴ πλανᾶσθε· Θεὸς οὐ μωκτηρίζεται· ὁ γὰρ εἰς τὴν σπείρω ἀνθρώπος, τοῦτο καὶ θερίσει· ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἐαυτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν, ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον»³⁸.

Τοῦτο τὸ τελευταῖον ἀποδεικνύει, ὅτι ὑπάρχουν ἐξ ἀντιθέτου καὶ οἱ φρονοῦντες καὶ πράττοντες τὰ χριστιανικὰ καὶ σωτήρια ἔργα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης. Ὡς πνευματέμφοροι καὶ πνευματοκίνητοι, ὡς ἐν ἀληθείᾳ πιστοὶ καὶ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτοί, ἔχουν καὶ παρουσιάζουν εἰς τὴν ζωὴν τους τοὺς ἀρωματώδεις καρποὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποὺ εἶναι ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρησιμότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραΰτης, ἐγκράτεια»³⁹.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ μέγας Ἀπόστολος καὶ εἰς τὰς δεκατέσσαρας ἐπιστολάς του διδάσκει καὶ συμβουλεύει καθ' ὑπερβολήν, ὅτι πρόπει οἱ χριστιανοί, αὐτοὶ ποὺ πραγματικῶς ἀγαποῦν τὸν Κύριον καὶ διαθέτουν ζῶσαν πίστιν, ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι καὶ νὰ φαίνονται «ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ ἀξιοσέβαστοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ· νὰ εὐρίσκονται ἐπιμελῶς μακρὰν ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς πονηρίας καὶ ἁμαρτίας, ποὺ εἶναι πάντοτε θάνατος καὶ ὀλεθρος⁴⁰· νὰ μὴ γίνονται συγκοινωνοὶ καὶ συνένοχοι εἰς τὰ ἔργα τοῦ σκότους, τὰ ὁποῖα δὲν φέρουν ποτὲ καμμίαν ἀπολύτως ὀφέλεια καὶ εὐχαρίστησιν καὶ δι' αὐτὸ πρόπει νὰ ἐλέγχωνται ὡς ἔργα φαῦλα καὶ ὀλέθρια⁴¹· νὰ συνηθίσουν προθύμως καὶ ἰλαρῶς ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς»⁴²· νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψει, ὅτι τὰ καλὰ ἔργα εἶναι πάντοτε ὀλοφάνερα καὶ δὲν δύναται νὰ ἀποκρυβῶν, μάλιστα ἐν ἐκείνῃ τῇ μεγάλῃ καὶ φοβερῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅποτε «ἐκάστου τὸ ἔργον

φανερὸν γενήσεται»⁴³. Καὶ θὰ ἀποδοθῇ, τότε, δικαίως, «δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἑλληνι· οὐ γὰρ ἔστι προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ»⁴⁴. Ἀλλ' ἕκαστος, τότε «ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων ἢ αἰσχυνθήσεται ἢ δοξασθήσεται» καθὼς ψάλλει ἡ Ἐκκλησία.

★

Τοιαῦτα πράττων καὶ διδάσκων ὁ πανεύφημος Παῦλος, κατὰ τὴν ὑποτύπωσιν τοῦ Θεοανθρώπου Κυρίου καὶ Σωτήρός μας, αὐτοδικαίως γίνεται δι' ὅλους ὁ σοφὸς καὶ ἐμπνευσμένος διδάσκαλος, ὁ φιλόστοργος πνευματικὸς πατήρ, ὁ πεφωτισμένος ποδηγέτης, ὁ ἀξιοσέβαστος καὶ ἀξιαγάπητος ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, διὰ τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης: «ἅπαντας μὲν φιλῶ τοὺς ἁγίους, μάλιστα δὲ τὸν μακάριον Παῦλον, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, τὴν σάλπιγγα τὴν οὐράνιον, τὸν νυμφαγωγὸν τοῦ Χριστοῦ»⁴⁵.

Τοῦ ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου —καὶ τὸν ἔχει βεβαίως— «ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ»⁴⁶.

Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς αἰσθανόμεθα ἰδίαν χαρὰν καὶ καύχησιν οὐράνιαν, ἀκούοντες νὰ μᾶς τονίξῃ, ὅτι «τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ»⁴⁷.

Δι' αὐτὸ, «ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ —λέγει—, ἐδραῖοι γίνεσθε (καὶ αἰμηταί μου, καθὼς γὰρ ὁ Χριστοῦ), ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε»⁴⁸, πράττοντες εὐχαρίστως καὶ θεαρέστως —καὶ ὄχι καταλόγους!— «τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ»⁴⁹, καθιστῶντες τὴν ζωὴν μας καὶ ἡμεῖς πλήρη ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν, «ἕκαστος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἰλαρὸν γὰρ ὄντιν ἀγαπᾷ ὁ Θεός»⁵⁰, ἀγαπῶντες Αὐτὸν καὶ τὸν συνάνθρωπον «μὴ μόνῳ λόγῳ μηδὲ τῇ γλώττῃ, ἀλλὰ ἐν ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ»⁵¹.

Συνεοριάζοντες εὐλαβῶς τὴν πανίερρον μνήμην τοῦ Ἁγίου Παύλου καὶ ἀπεκδεχόμενοι μετὰ χαρᾶς τὴν ἀποστολικὴν εὐλογίαν του, διατυπώνομεν, ἐν κατακλείδι, καὶ ἡμεῖς τὴν διάπυρον εὐχὴν του

36. Γαλ. ε' 19-21. Πρβλ. Ρωμ. α' 21-32, γ' 10 ἐξ.

37. Γαλ. ε' 21. Πρβλ. Ρωμ. ζ' 23.

38. Γαλ. ζ' 7-8. Πρβλ. Ρωμ. δ' 5: «Κατὰ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας Θεοῦ». Ἐξ ἀντιθέτου «τοῖς καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀσθασίαν ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον» θὰ ἐπιθραβεύσῃ ὁ Δικαιοκρίτης (Ρωμ. 6' 7).

39. Γαλ. ε' 22-23. Βλ. Β: τ ἄ λ η Φιλαρέτου, Ἀρχιμ., Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, ἐν «Μαθητικοὶ ἀντίπαλοι» Πρεσβ. Ἐτ. 1970-71.

40. Κολ. α' 21.

41. Ἐφεσ. ε' 11.

42. Α' Τιμοθ. ζ' 18-19.

43. Α' Τιμοθ. ε' 25, Α' Κορινθ. γ' 13.

44. Ρωμ. 6' 10-11.

45. MIGNE J., P.G., τόμ. 51, στ. 301.

46. Ρωμ. 6' 29.

47. Α' Κορινθ. θ' 1.

48. Α' Κορινθ. δ' 16. ια' 1. ιε' 58.

49. Ἰωάν. ζ' 28, Ρωμ. ιδ' 20.

50. Πράξ. θ' 36, Β' Κορινθ. θ' 7.

51. Α' Ἰωάν. γ' 18.

Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γ Ν Ω Μ Ο Λ Ο Τ Η Σ Ι Σ

Ἐπὶ ἐρωτήματος τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 24 τοῦ ν. 5383)32 κατάρτισιν τοῦ Δευτεροβαθμίου διὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς Δικαστηρίου ἢ γνώμη ἡμῶν ἔχει ὡς κάτωθι:

Ἡ κατάρτις τοῦ Δευτεροβαθμίου διὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς Συνοδικοῦ Δικαστηρίου ἔχει ἀνατεθῆ διὰ τοῦ ἄρθρου 148 τοῦ ν. 5383)32 «περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ αὐτῶν διαδικασίας» εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ὅστις καὶ προβαίνει εἰς τὴν κατάρτισιν τούτου «κατὰ τὸ ἄρθρον 24» τοῦ προειρημένου νόμου.

Δι' ἄρθρου 24 τοῦ νόμου ὀρίζεται ὅτι: «Τὸ Δευτεροβάθμιον διὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς Δικαστήριον συγκροτεῖται ἐκ τοῦ Προέδρου τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ ἐκ τῶν 14 Ἀρχιερέων, λαμβανομένων κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας ἐκ τῶν ἐκ τῶς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιερέων τοῦ Κράτους τῶν ἐχόντων Μητροπόλεις κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 17».

Δεδομένου ὅτι τὸ ἄρθρον 17, εἰς τὸ ὁποῖον παραπέμπει τὸ ἄρθρον 24 τοῦ νόμου, ὀρίζει τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου ἐπὶ τῶν διαβιβαζομένων εἰς αὐτὸ ὑποθέσεων τῶν Ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων, εἶναι προφανές ὅτι ἡμαρτημένως εἰς τὸ ἄρθρον 24 γίνεται μνεῖα τοῦ ἄρθρου 17 ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ ἄρθρου 15 τοῦ νόμου, διὰ τοῦ ὁποῖου προβλέπεται καὶ ὀρίζεται ὁ τρόπος συγκροτήσεως τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων εἰς περιπτώσεις νομίμου ἀπο-

κλεισμοῦ, ἐξαιρέσεως ἢ ἑτέρου νομίμου κωλύματος τῶν Μελῶν τούτων.

Κατὰ τὴν σαφῆ διατύπωσιν τοῦ ἄρθρου 24 τοῦ νόμου τὰ ἐν ἄρθρῳ 15 τούτου ὀριζόμενα ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ διὰ τὴν συγκρότησιν - σύνθεσιν τοῦ Δευτεροβαθμίου δι' Ἀρχιερεῖς Συνοδικοῦ Δικαστηρίου.

Τὰ εἰς τὸ ἄρθρον 24 τοῦ νόμου «λαμβανομένων κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας ἐκ τῶν ἐκ τῶς τῆς Ἱ. Συνόδου Ἀρχιερέων τοῦ Κράτους τῶν ἐχόντων Μητροπόλεις» ὡς καὶ προκειμένου περὶ τῆς ἀναπληρώσεως τούτων, τὰ εἰς τὸ ἄρθρον 15 ἰδίου νόμου «προσκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἱ. Συνόδου δι' ἀναπλήρωσιν ἐκ τῶν μὴ Συνοδικῶν κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας ἐξ ἡμισείας ἐκ τῶν τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν Νέων Χωρῶν» εἶναι κατάδηλον ὅτι ἔχουν τὴν ἔννοιαν ὅτι:

α) Τὸ Δευτεροβάθμιον δι' Ἀρχιερεῖς Συνοδικῶν Δικαστηρίων συγκροτεῖται ἐκ Μητροπολιτῶν ἐν ἐνεργείᾳ μὴ Συνοδικῶν.

β) Πρὸς κατάρτισιν τοῦ Δικαστηρίου τούτου προσκαλεῖται ἐκ τῶν ἐκ τῶς τῆς Ἱ. Συνόδου ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπολιτῶν ἴσος ἀριθμὸς ἐκ τῶν τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν Νέων Χωρῶν καὶ

γ) Ἡ πρόσκλησις τῶν Μητροπολιτῶν πρὸς κατάρτισιν τοῦ Δευτεροβαθμίου δι' Ἀρχιερεῖς Δικαστηρίου γίνεται τηρουμένης τῆς ἀρχῆς τῶν πρεσβείων τῆς Ἀρχιερωσύνης μὴ ἐπιτρεπτῆς νόμῳ τῆς παραλείψεως οὐδενὸς ἐκ τῶν ἐρχομένων, κατὰ σειράν τῶν πρεσβείων τῆς Ἀρχιερωσύνης, μετὰ τοὺς Συνοδικούς Μητροπολίτας.

Ἡ ἐπαναλαμβανομένη ἔκφρασις τοῦ νομοθέτου «κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας» ἀποτελεῖ συμμόρφωσιν πρὸς ὅσα ὀρίζονται διὰ τὴν συγκρότησιν τῶν συλλογικῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων ἐπὶ τῇ τηρήσει τῶν διατάξεων τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου τῆς ΚΘ (29) Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1850 καὶ τῆς Συνοδικῆς Πράξεως τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1928, ἔχοντα καὶ συνταγματικὴν κατοχύρωσιν δι' ἄρθρου 3 παρ. 1 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος 1975.

Ὁ Συνοδικὸς Πατριαρχικὸς Τόμος ὀρίζει ὅτι ἡ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος «ὑπερτάτην Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν γνωρίζουσα Σύνοδον Διαρκή,

«Αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ὁ Θεὸς πατὴρ ἡμῶν» εἶθε «ἀπὸ τοῦ πονηροῦ» νὰ μᾶς διαφυλάσῃ καὶ νὰ μᾶς στηρίξῃ ὅλους «ἐν παντί ἰσόρως καὶ ἕρως ἀγαθῶν»⁵². Ἀμήν.

Ἀρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ

Ἱεροκήρυξ

Ἱ. Μητροπόλεως Περραιῶς

52. Β' Θεσ. ε' 16-17. γ' 3, Β: τὰ λη Φιλαρέτου, Ἀρχιμ., Ὁ Ἀπ. Παῦλος πρότυπο χριστιανικῆς πίστεως, Ἀθήνα: 1968, τοῦ α ὁ τ ο ὅ, Ἡ κατὰ Παῦλον μίμησις τοῦ Χριστοῦ, Λευκωσία 1970, τοῦ α ὁ τ ο ὅ, Ὁ ἀγὼν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Ἀθήνα: 1970.

συνισταμένην ἐξ ἀρχιερέων π ρ ο σ κ α λ ο υ μ έ ν ω ν ἀ λ λ η λ ο δ ι α δ ό χ ω ς κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας».

Τὰ ἀνωτέρω εἰς τὸν Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Τόμον περιελήφθησαν εἰς τὸ ἄρθρον 1, β τοῦ νόμου 3615)1928 «περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως τῶν ἐν Νέαις Χώραις τῆς Ἑλλάδος Μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» (Φ.Ε.Κ. Α' 120/11.7.1928).

Ὡσαύτως διὰ τοῦ ὅρου Β' τῆς Πατριαρχικῆς Πράξεως τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1928 ὀρίζεται ὅτι οἱ Ἀρχιερεῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου συμμετέχουσι «...κατ' ἴσον ἀριθμὸν πρὸς τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος π ρ ο σ κ α λ ο υ μ έ ν ο υ ς ἀρχιερεῖς καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ σύστημα (ἦτοι ἀλληλοδιαδόχως καὶ κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας) καὶ μετὰ τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων».

Πρὸς τὰ ἀνωτέρω συμμορφωμένη ἢ ἀποτελοῦσα συμπληρωματικὸν δίκαιον, ἀπὸ μακροῦ πρακτικῆ εἰς τὴν Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος συνεκρότησεν ἐκάστοτε τὰ Δευτεροβάθμια δι' Ἀρχιερεῖς Συνοδικὰ Δικαστήρια διὰ προσκλήσεως Μητροπολιτῶν ἐκ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐ κ π ε ρ ι τ ρ ο π ῆ ς ἐ ρ χ ο μ έ ν ω ν ἐν συνεχείᾳ τῶν Συνοδικῶν Ἀρχιερέων (ἴδετε ὑπ' ἀριθμ. 1/1957, 2/1964 ἀποφάσεις Δευτεροβαθμίων δι' Ἀρχιερεῖς Δικαστηρίων).

Ἐπαλήθευσιν τῶν ἀνωτέρω ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἀναδρομὴ εἰς τοὺς προϊσχύσαντας Καταστατικούς Χάρτας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὡς καὶ εἰς τὰ καταρτισθέντα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σχέδια τούτων, τὰ ὁποῖα ἐπαναλαμβάνονται ἐν ἄρθρῳ 7 παρ. 1 τοῦ ν. 590)77.

Οὕτως ἐνωρίτερον τοῦ ν. 5383)32, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πρῶτος εἰδικὸς νόμος περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ αὐτῶν διαδικασίας, εἰς τὸν Καταστατικὸν νόμον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔτους 1923 (Φ.Ε.Κ. Α' 387 τῆς 31.12.1923) περιελήφθησαν, ἐν Κεφαλαίῳ Η' ἄρθρα 43 ἕως 65, εἰδικαὶ διατάξεις περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων.

Εἰδικότερον συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 54 τοῦ ὡς ἄνω νόμου, τὰ Κανονικὰ παραπτώματα τῶν Ἐπισκόπων ἐξεδικάζοντο πρωτοδίκως ὑπὸ τοῦ προβλεπομένου Ἀνωτάτου Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου.

Τὸ Δικαστήριον τοῦτο συνεκροτεῖτο, κατ' ἄρθρον 55, ἐκ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ὡς Προέδρου καὶ δώδεκα Μελῶν ὀριζομένων «κατ' ἔτος καὶ εἰς τὴν τακτικὴν συνέλευσιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κατὰ τὰ π ρ ε σ β εῖ α τῆς ἀρχιερωσύνης ἐ κ π ε ρ ι τ ρ ο π ῆ ς».

Αἱ εἰς τὸν ὡς ἄνω Καταστατικὸν τῆς Ἐκκλησίας νόμον λέξεις «ἐκ περιτροπῆς» ἀποδίδουν ἀπολύτως τὴν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Συνοδικὸν Τόμον τῆς 29.6.1850 ἔννοιαν τῆς λέξεως «ἀ λ λ η λ ο δ ι α δ ό χ ω ς».

Τὰς ἐφεισβαλλομένας ἀποφάσεις τοῦ ὡς ἄνω Πρωτοβαθμίου διὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς Δικαστηρίου, ἐξεδίκαζεν τὸ διὰ τοῦ ἄρθρου 56 ἰδίου Καταστατικοῦ νόμου ὀριζόμενον Ἐκκλησιαστικὸν Συνοδικὸν Δικαστήριον συγκροτούμενον: «ἐκ τῶν μελῶν τοῦ ἐκδότος τὴν ἀπόφασιν Ἀνωτέρου Ἐκκλ. δικαστηρίου, εἰς ἀ π ρ ο σ τ ῖ θ ε ν τ α ι τόσα νέα μέλη ὅσα εἶναι τὰ ἐκδόντα τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν. Τὰ νέα μέλη λ α μ β ἄ ν ο ν τ α ... κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχιερωσύνης ἀρχιερέων, ἐν συνεχείᾳ ἀ π ὸ τ οῦ τ ε λ ε υ τ αῖ ο υ δ ι κ α σ τ οῦ».

Ἐν συνεχείᾳ καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὸν νόμον 3615)1928 «Περὶ Ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως τῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις τῆς Ἑλλάδος Μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» (Φ.Ε.Κ. Α' 120 τῆς 11.7.1928) καὶ τὴν Πατριαρχικὴν Συνοδικὴν Πράξιν τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1928, ὁ τότε Ἐπουργὸς Θρησκευμάτων ἀπέστειλε πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τὸ ὑπ' ἀριθ. 44487 τῆς 13.10.1928 ἔγγραφον:

«Προκειμένου νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν Βουλὴν τὰ ὑπὸ κύρωσιν Ν.Α., ἐν οἷς καὶ τὸ Ν.Α. περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 26ης Σεπτεμβρίου 1926, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν ὅπως ὑποβάλλητε ἡμῖν τὸ ταχύτερον τὰς θεωρουμένας ὑφ' ὑμῶν ἀναγκαίας τροπολογίας ὡς πρὸς τὸ νομοθετικὸν τοῦτο διάταγμα».

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4030 τῆς 22.10.1928 ἔγγραφου, ἀπήντησε:

«Ἀπαντῶντες εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 44487 ἔγγραφον διαβιβάζομεν ὑμῖν σχέδιον πλήρους Καταστατικοῦ Νόμου. Τὸ σχέδιον τοῦτο στηρίζεται, κυρίως εἰλεῖν, ἐπὶ τοῦ ἰ σ χ ὕ ο ν τ ο ς καθεστῶτος τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀ ν τ ι π ρ ο σ ω π ε ῖ εἰ τὰς γνώμας π ἄ σ η ς τῆς Ἱεραρχίας, ἦτις πολλάκις μὲχρι τοῦδε ἐζήτησε τὴν κατάργησιν τοῦ ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1925 Ν.Α. τῆς Δικτατορίας, ἐπιβληθέντος τῇ Ἐκκλησίᾳ παρὰ τὰς διαμαρτυρίας. Τὴν αἴτησιν ταύτην τῆς Ἱεραρχίας ἐπαναλαμβάνοντες παρακαλοῦμεν τὸ Ἐπουργεῖον ὅπως μερμνήσῃ περὶ τῆς ψηφίσεως τοῦ ὑποβαλλομένου σχεδίου...». Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Πρόεδρος. Τὰ Μέλη.

Δι' ἄρθρου 55 τοῦ ὡς ἄνω «ἀ ν τ ι π ρ ο σ ω π ε ῖ ο ν τ ο ς τὰ ς γ ν ὄ μ α ς π ἄ σ η ς τ ῆ ς Ἱ ε ρ α ρ χ ῖ α ς» σχεδίου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας ὀρίζεται ὅτι ἡ Δ.Ι.Σ., ἐν ὁλομείᾳ, δικάζει ὡς Πρωτοβάθμιον Δικαστήριον τοὺς Ἀρχιερεῖς.

Τὰ αὐτὰ ὀρίζονται καὶ δι' ἄρθρου 20 τοῦ ν. 5383/32 «Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ αὐτῶν διαδικασίας».

Περαιτέρω δι' άρθρου 58 του ως άνω σχεδίου Καταστατικού Χάρτου ορίζεται ότι: «Δευτεροβάθμιον 'Εκκλ. δικαστήριον πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἐφέσεων τῶν 'Αρχιερέων τῶν καταδικασθέντων ὑπὸ τῆς Δ. Ι. Συνόδου, εἶναι ἡ Δ.Ι.Σ., προστιθεμένων ἐτέρων ὀκτὼ μελῶν, τεσσάρων Μητροπολιτῶν ἐκ τῆς Αὐτοκεφάλου 'Εκκλησίας καὶ τεσσάρων ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπαγομένων, τῶν ἑ ρ χ ο μ ἔ ν ω ν ἀ μ ἔ σ ω ς μ ε τὰ τὰ Σ υ ν ο δ ι κὰ Μ ἔ λ η κατὰ τὰ πρεσβεία τῆς ἀρχιερωσύνης...».

Τὴν ἔλλειψιν δικονομικοῦ νόμου τῆς 'Εκκλησιαστικῆς δίκης, περιλαμβάνουσας ὀλόκληρον τὴν ποινικὴν προδιαδικασίαν καὶ κυρίαν διαδικασίαν ἐνώπιον τῶν 'Εκκλησιαστικῶν δικαστηρίων ἐκάλυψεν ὁ νόμος 5383/32.

Ὁ νόμος οὗτος, ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, καθηρίσθη ἐν σχεδίῳ ὑπὸ 'Επιτροπῆς, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετεῖχον ἐκπρόσωποι τῆς 'Εκκλησίας καὶ διευτυπώθη μὲ βάσιν τὸ ἀπὸ τῆς 'Εθνικῆς ἀπελευθερώσεως τῆς 'Ελλάδος ἰσχύσαν διὰ τῶν Καταστατικῶν Χαρτῶν καὶ νόμων, καθεστῶς διοικήσεως τῆς 'Εκκλησίας, ἡ ὁποία Κανονικῶς δικαίῳ ὑποχρεοῦται, πρὸς διατήρησιν τῆς 'Εκκλησιαστικῆς πειθαρχίας, νὰ πειθαναγκάζη, δι' ἐπιβολῆς Κανονικῶν ποινῶν, τὰ μέλη τῆς καὶ ἰδίᾳ τοὺς κληρικούς καὶ μοναχοὺς, νὰ τηρῶσι τὰ χρῆα καὶ τὰ καθήκοντα τὰ ἀπορρέοντα ἐκ τῆς ἐπαγγελίας αὐτῶν (Σ.π.Ε. 830/1940, 2800/72, 'Ολομέλεια, 2548/73, 36/1975 καὶ 3/11.1.1980 'Επιτροπῆς 'Αναστολῶν).

Κατὰ ταῦτα πρὸς κατάρτισιν τοῦ κατ' ἄρθρον 24 τοῦ νόμου 5383)32 Δευτεροβαθμίου δι' 'Αρχιερεῖς Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, θὰ κληθῶσιν ἀρχιερεῖς ἐκ τῶν ἐκτὸς τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου, καὶ μετὰ τοὺς Συνοδικούς κατὰ σειράν τῶν πρεσβείων τῆς χειροτονίας ἔχοντες Μητροπόλεις, κατ' ἴσον ἀριθμὸν ἐκ τῆς Παλαιᾶς 'Ελλάδος καὶ τῶν Νέων Χωρῶν.

'Εφ' ὅσον ἐξηνητήθη ἡ, μετὰ τοὺς Συνοδικούς, σειρά τῶν πρεσβείων τῆς χειροτονίας, ἡ κλήσις θὰ συνεχισθῆ ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι συμπληρώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τακτικῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν Μελῶν τοῦ Δευτεροβαθμίου δι' ἀρχιερεῖς Συνοδικοῦ Δικαστηρίου.

Ὡς προαναφέρεται ὁ ἀνωτέρω «τρόπος καὶ σύστημα» ἐν τῇ κλήσει 'Αρχιερέων πρὸς συγκρότησιν τοῦ Δευτεροβαθμίου δι' 'Αρχιερεῖς Συνοδικοῦ Δικαστηρίου εἶναι σύμφωνος μὲ τὰ δι' ἄρθρον 24 τοῦ ν. 5383)32 εἰδικῶς ὀριζόμενα καὶ σαφῶς ἐκφράζοντα τὴν θέλησιν τοῦ νομοθέτου συμμορφώσεώς του πρὸς τὸν Πατριαρχικὸν Συνοδικὸν Τόμον τῆς ΚΘ (29) 'Ιουνίου 1850, τὴν Πατριαρχικὴν Συνοδικὴν Πράξιν τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1928 καὶ τὰ παγίως κρατοῦντα, νομοθε-

τικῶς καὶ ἐν τῇ Πρακτικῇ, εἰς τὴν Αὐτοκέφαλον 'Ελλαδικὴν 'Εκκλησίαν.

'Εὰν ὁ νομοθέτης τοῦ ἄρθρου 24 τοῦ ν. 5383)32, ἐν τῇ κλήσει τῶν ἀρχιερέων πρὸς συγκρότησιν τοῦ Δευτεροβαθμίου διὰ τοὺς 'Αρχιερεῖς Δικαστηρίου, ἤθελε νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὰ «κατὰ τὰ πρεσβεία τῆς χειροτονίας» ἔννοιαν διάφορον τῆς κατὰ τὰ ἀνωτέρω πρὸς συγκρότησιν τῶν συλλογικῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργανῶν, δὲν θὰ ἐπανελάμβανε τὴν στερεότυπον διατύπωσιν, ἀλλὰ εἰς ταύτην θὰ προσέθετεν τὰς λέξεις «τὼ ν ἄ ρ χ α ι ο τ ἔ ρ ω ν» πρὸ τῶν λέξεων «κατὰ τὰ πρεσβεία τῆς χειροτονίας».

'Εγνώριζεν ὅμως ὁ νομοθέτης τοῦ ἄρθρου 24 τοῦ νόμου 5383)32 ὅτι οὕτω θὰ ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὰ διὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ Συνοδικοῦ Τόμου ὀριζόμενα «προσκαλουμένων ἀλληλοδιαδόχως» (ὄρατε ἀνωτέρω) καὶ τῇ ἀληθείᾳ θὰ ὥριζεν μόνιμον συγκρότησιν - σύνθεσιν τοῦ Δευτεροβαθμίου δι' 'Αρχιερεῖς Συνοδικοῦ Δικαστηρίου.

Οὕτως ὅμως, ἐκτὸς ἄλλων, θὰ προέκυπτεν καὶ ἀδυναμία συγκροτήσεως - συνθέσεως τοῦ ως ἀνω 'Εκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου ὅταν οἱ ἀρχαιότεροι κατὰ τὰ πρεσβεία τῆς χειροτονίας ἔχοντες Μητροπόλεις ἀρχιερεῖς, καλούμενοι «κατὰ τὴν σειράν τῶν πρεσβείων τῆς 'Αρχιερωσύνης καὶ ἐκ π ε ρ ι τ ο μ ῆ ς» ὡς Συνοδικοί καὶ ὡς ὀρίζεται δι' ἄρθρον 7 παρ. 1 τοῦ ν. 590)77 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος» θὰ ἐδίκαζον κατ' ἄρθρον 20 τοῦ ν. 5383)32 ὡς Πρωτοβάθμιον Δικαστήριον.

'Εν ταυτῷ, τοῦ ἄρθρου 15 εἰς τὸ ὁποῖον παραπέμπει τὸ ἄρθρον 24 τοῦ νόμου, ὀρίζοντος ὅτι δι' ἀναπλήρωσιν καὶ τῶν μελῶν τῶν διὰ τοὺς λοιποὺς Κληρικούς Πρωτοβαθμίου καὶ Δευτεροβαθμίου Συνοδικῶν δικαστηρίων, περὶ ὧν τὰ ἄρθρα 13 καὶ 14 τοῦ νόμου «προσκαλοῦνται ἐκ τῶν μὴ Συνοδικῶν κατὰ τὰ πρεσβεία τῆς χειροτονίας ἐκ τῶν τῆς Παλαιᾶς καὶ τῶν Νέων Χωρῶν» θὰ ἔπρεπε καὶ διὰ τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν Μελῶν τῶν ως ἀνω Δικαστηρίων νὰ προσκαλοῦνται οἱ ἐκτὸς Συνόδου ἀρχαιότεροι κατὰ τὰ πρεσβεία μὴ Συνοδικοί Μητροπολίται.

Τοῦτ' αὐτὸ θὰ ἔδει, διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ λόγου, νὰ ἐφαρμόζεται καὶ διὰ τὴν κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 21 ἀναπλήρωσιν τῶν Μελῶν τοῦ κατ' ἄρθρον 20 τοῦ νόμου Πρωτοβαθμίου δι' 'Αρχιερεῖς Συνοδικοῦ Δικαστηρίου καὶ νὰ λαμβάνωνται ἐκ τῶν μὴ Συνοδικῶν οἱ ἀρχαιότεροι κατὰ τὰ πρεσβεία ἔχοντες Μητροπόλεις 'Αρχιερεῖς.

'Αθῆναι 12 Φεβρουαρίου 1980

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΛΙΛΑΙΟΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

«Ὡς νικητήριος παϊάν».

Καθ' ἃ μετέδωκεν ὁ διεθνῆς τύπος, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοστῆς πολλαὶ χιλιάδες σοβιετικῶν πολιτῶν κατέκλυσαν τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς πέριξ αὐτῶν χώρους, διὰ τὰ ἐκδηλώσουν τὴν πατροπαράδοτον ἀφοσίωσίν των εἰς τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν. Τὸ χαρμόσυτον μήνυμα, ὅτι «Χριστὸς ἀνέστη» καὶ ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐμφυλῶνει τὴν Ἐκκλησίαν, ἐχρησίμευσε διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς ὡς ὁ νικητήριος παϊάν, ὅστις ἐνισχύει τὴν ἀκράδαντον πεποίθησίν των, ὅτι τελικῶς τὸ φῶς θὰ κατισχύσῃ τοῦ σκότους καὶ ὅτι (πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανοῖαν καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς» (Φιλίπ. β', 11).

Εἶναι ἀληθῶς εὐοίωνον καὶ ἐλπιδοφόρον, ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ἀναζωπύρωσις εἶναι φαινόμενον, ὅπερ παρατηρεῖται οὐ μόνον ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ἐνώσει, ἀλλ' ἐν πάσαις ταῖς κομμουνιστικαῖς χώραις, ὡς ἀποδεικνύεται συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως διὰ τῶν ὄλων ἐν καὶ περισσώτερον ἀφικνουμένων εἰς τὸν Δυτικὸν κόσμον σχετικῶν πληροφοριῶν. Χαρακτηριστικὴ ἐπι τοῦ προκειμένου εἶναι καὶ ἡ ἐν Κίνα ἀρξαμένη ἔκρηξις τῆς θρησκευτικῆς ἀναγεννήσεως.

Πρόκειται περὶ οὐσιαστικῆς νίκης.

Μὲ πολλὴ ἐνδιαφέρον ὁ εὐσεβὴς ἑλληνικὸς λαὸς παρηκολούθησε τὴν δίκην, ἣτις ἀνεφέρετο εἰς τὸ ἐπίμαχον ἄρθρον τοῦ ἐν Καναδᾷ καθηγητοῦ Καζεπίδη, ὅπερ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς Ο.Α.Μ.Ε. «Λόγος καὶ Πράξις» ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰδεολογικὴ σύγκρουσις καὶ δογματικὸς διαποτισμὸς τῶν νέων».

Δὲν ἔχομεν τὴν πρόθεσιν νὰ κρίνωμεν τὴν σεβαστὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου, καθ' ἣν ἠθωώθησαν οἱ κατηγορούμενοι ἐπὶ πᾶ λόγῳ ὅτι τὸ ἄρθρον δὲν περιεῖχε θανατοῦς καὶ χυδαίας κατὰ τῆς Θρησκείας ἐκφράσεις. Ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχει σημασίαν, εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν δίκην ταύτην ἀπεδείχθη, ὅτι καὶ οἱ συνήγοροι ἀκόμη τῶν κατηγορουμένων ἐτόνισαν τὴν διὰ τὸ ἔθνος ἀνάγκην τῆς Ὁρθοδόξου Θρησκείας. Δι' αὐτὸ ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἄχαρι ἔργον νὰ πείσουν, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο δῆθεν περὶ ἐπιθέσεως κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ περὶ... τοῦ τρόπου διδασκαλίας τῶν Θρησκευτικῶν! Ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ κ. Καζεπίδης, αὐτοαναϊούμενος καὶ λησμονῶν ὅσα μετὰ μένουσ ἐναντίον τῆς Θρησκείας ἔγραψε, παρουσίασεν ἑαυτὸν ὡς καλὸν Χριστιανὸν καὶ πατριώτην. Οὕτως οὐδεὶς ἐτόλμησε δημοσίᾳ νὰ ὑποστηρίξῃ, ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ κατάργησις τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν! Πρόκειται περὶ οὐσιαστικῆς νίκης τοῦ ἑλληνορθοδόξου ιδεώδους τῆς ἀγωγῆς, ἐφ' ὅσον οἱ κατ' αὐτοῦ σιγερῶμενοι περιπίπτουν εἰς ἀληθινὴν

«ἰδεολογικὴν σύγκρουσιν» καὶ εἰς πλήθος ἀντιφάσεων. Τὰ κείμενα ὑπάρχουν καὶ εἶναι ἀδιάφραστα.

Ἡ σημασία τῆς Θρησκείας.

Ὁ διαπρεπὴς δραματογράφος καὶ στοχαστὴς Εὐγένιος Ἰονέσκο, ἐν ἄρθρῳ αὐτοῦ δημοσιευθέντι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς γαλλικὴν ἐφημερίδα, ἐξῆρε τὸν εὐσεβεικὸν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὄβλον τῆς Θρησκείας, ἥτις, ὡς εἶπεν, ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας, δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης. «Ἄν ὁ Θεὸς δὲν ὑπάρχη, ἐπαναλαμβάνει ὁ Ἰονέσκο μετὰ τοῦ Ντιστογιέφσκυ, τότε δυνάμεθα νὰ διαπορξώμεν οἰοδῆποτε ἔργλημα». Δι' αὐτὸ, ὡς προσθέτει, πρέπει νὰ συνυπογράψωμεν τὴν διακήρυξιν τοῦ Ἁγιῶ Μαλρώ, καθ' ἣν «ὁ κόσμος, ἐάν δὲν εἶναι θρησκευόμενος τὸν 21ον αἰῶνα, θὰ πάσῃ νὰ ὑπάρχη».

Τὸ ὅτι ἐν ὀνόματι τῆς Θρησκείας ἐγένοντο καταχρήσεις (ιερά ἐξέτασις, σταυροφοραὶ κ.λπ.) δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται οἰονεὶ ὡς ἄλλοθι ὑπὸ τῶν παρουσιαζομένων ὡς «ἀθέω». Οὗτοι δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν, ὅτι ἄθεοι καὶ ἄθρησκοι καθεστῶτα ἐφρόνευσαν πολλὴν περισσοτέρας καὶ «ἐγκατέστησαν τωραντίας εἰς τὸν κόσμον».

Τὸ συμπέρασμα τοῦ γαλλορουμάνου στοχαστοῦ εἶναι ὅτι μόνον ἐκ τῆς ὑγιοῦς ἐκπροσωπήσεως τῆς Θρησκείας «ἀπορρέουν ἡ καλὴ πολιτικὴ καὶ ἡ ἀληθινὴ δικαιοσύνη, ἡ ὁποία εἶναι πρωτίστως ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον».

«Κρίση κουλτούρας».

Ἀθηναϊκὴ πρωϊνὴ ἐφημερίς, διεξήγαγε προσφάτως ἔρευναν διὰ τὴν πολιτισμικὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν. Πρὸς τοῦτο ἀπηύθυνεν εἰς διαφόρους προσωπικότητας τὸ ἐρώτημα, ἐάν ὑπάρχη «κρίση κουλτούρας στὸν ἑλληνικὸν χῶρον». Πᾶσαι αἱ δοθεῖσαι εἰς τὸ ἐρώτημα ἀπαντήσεις ἐπισημαίνον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον τὸ γεγονός, ὅτι —παρὰ τὴν «ἐμπορευματικὴν ὑπερπροσφορὰν» (λογοτεχνικῶν) ἢ «καλλιτεχνικῶν» ἢ ἄλλων «πνευματικῶν» ἐκδηλώσεων— ὑπάρχει παρ' ἡμῖν εἰς «πολιτισμικὸς στασιμὸς - πληθωρισμὸς», διὰ τοῦ ὁποίου θανειζόμεθα ἢ ἀντιγράφωμεν «ξένα προσωπεῖα», τὰ ὁποία δὲν ἐπιτρέπον νὰ ἐμφανίζηται ἡ πολιτισμικὴ μας ταυτότης κατὰ τρόπον ἀντάξιον πρὸς τὴν μακραίωνα ἑλληνορθόδοξον παράδοσιν μας.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος «κρίσις» ἢ «πολιτισμικὴ νόσος» ὡς κρίνον γενεσιουργόν τῆς αἰτίας ἔχει τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πολιτισμικὸς καὶ προγραμματισμικὸς, στεροῦμενος ἐνοποιοῦ κέντρον καὶ προσανατολισμὸς, δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀρμονικὴν συνανάπτυξιν πασῶν τῶν ἀξιών συμφῶνως πρὸς τὴν ἱεραρχικὴν κλίμακα αὐτῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ὑπερτροφικὴν βίωσιν ἢ πραγμά-

των μερικῶν μόνον ἐξ αὐτῶν (πρὸ πάντων τῶν αἰσθησιακῶν καὶ ἠδονιστικῶν) εἰς θάρος τῶν ἀνωτέρων πνευματικῶν. Ἡ ὁρθὴ ἱεράοχησις καὶ πραγμάτωσις πασῶν τῶν ἀξιῶν ἐπιτυγχάνεται ἄριστα ὑπὸ τὴν ἐνοπιὸν δύναμιν τῆς Θρησκείας. Κατὰ τὴν διακήρυξιν τοῦ Spranger, πᾶς «ὄσις ἀποσχίζει τὸν πολιτισμὸν ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς κρίσεως, κρίπει αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ τῆς καταδίκης».

Ἡ ἀληθὴς εἰρήνη.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἐνετάθησαν εἰς τὸν τόπον μας προσπάθειαι πρὸς προβολὴν τοῦ πνεύματος τῆς «διεθνούς εἰρήνης καὶ ὑφέσεως», πρὸς ἐξάλειψιν τῆς φιλοπολέμου διαθέσεως καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς μεταξὺ τῶν λαῶν εὐκρινούς φιλίας καὶ συνεργασίας.

Ἀλλὰ διὰ τὰ κακοποροσῆ ἢ προσπάθεια αὕτη, πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸλλυμένη πάσης πολιτικῆς σκοπιμότητος καὶ ἐξαρτήσεως. Οὕτω δὲν εἶναι λ.χ. ἐπιτερεπὸν νὰ καταδικάζονται μὲν αἱ τυχόν «ἡμπεριαλιστικαὶ» ἐνέργειαι καὶ τάσεις μᾶς ὑπεροδνόμεως, ἀλλὰ νὰ παρασιωπῶνται σκοπιμῶς παρόμοιοι ἐκδηλώσεις ἄλλης ὑπεροδνόμεως. Πρὸ πάντων ρέπει νὰ κατανοηθῆ, ὅτι ὁ Ο.Η.Ε., αἱ συμφωνίαι τοῦ Ἑλσίνκι καὶ τὰ διάφορα σύμφωνα τῶν κρατῶν θὰ εἶναι ἄχρηστα κατασκευάσματα, ἐὰν δὲν ἐπικρατήσουν ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ χριστιανικὴ δικαιοσύνη. Κατὰ τοὺς λόγους Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, «ἡ εἰρήνη τῆ δικαιοσύνης συγκροτημένη θεῶν ἐστὶ χρῆμα· εἰ δὲ θάτερον ἄνευ τῆς ἐτέρας εἶη, λυμᾶνεται τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος. Ἔστι μὲν γὰρ εἰρήνη καὶ λησιαιῖς πρὸς θα-

τοὺς καὶ λύκοις· τοῖς μὲν ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀνθρώπων, τοῖς δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν προβάτων. Ἄλλ' οὐκ ἂν καλέσοιμι ταύτην εἰρήνην τὴν τῆ δικαιοσύνης μὴ κοσμουμένην... Εἰρήνη γὰρ ὄντως ἐκεῖνη ἐστίν, ἡ τῆ δικαιοσύνης καὶ αἷ εὐσεβείᾳ σεμνυνομένη» (Migne Ἑ. Π. 78, 924 - 925).

Διαδίδου τὴν σῆψιν καὶ τὴν φθοράν.

Αἱ ἐφημερίδες ἔδωσαν εὐρείαν δημοσιότητα εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐξησφάλισε, μετὰ τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας καὶ τὴν Γαλλίαν, τὴν τρίτην θέσιν εἰς τὴν ἐξαγωγήν... πορογραφικῶν ταινιῶν, εἰς τὰς ὁποίας μάλιστα ἐμφανίζονται «πρωταγωνιστριαὶ καὶ πρωταγωνισταὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου» ἢ καὶ ἀγγλικοὶ νεάνιδες. Αὐταί, ὡς ἐτιονίσθη ὑπὸ ἐρωτηθείσης ψυχολόγου, «προσφέρονται ἴσως εὐκόλα γιὰ ἓνα μηδαμινὸ κέρδος. Γιατὶ εἶναι πολὺ λίγες ἐκεῖνες, οἱ ὁποῖες πιστεύουν ὅτι ὁ κινηματογράφος ἀρχίζει καὶ τελειώνει σ' ἓνα κροβδάτι. Ἀκόμη κι οἱ κοπέλλες τῶν 15 χρόνων γνωρίζουν πολὺ καλά τί κάνουν...».

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐπιβάλλεται ἄμεσος κινητοποιήσις καὶ συντονισμὸς τῶν ἐνεργειῶν πάντων τῶν ἀρμοδίων οὐ μόνον πρὸς θεραπείαν, ἀλλὰ καὶ πρόληψιν τοῦ κακοῦ. Παράλλῃως πρὸς τὰς κινήσεις, αἱτινες δέον νὰ προβλέπωνται διὰ τοὺς σκηνοθέτας καὶ παραγωγούς, οἵτινες διαδίδου τὴν παντὸς εἶδους σῆψιν καὶ φθοράν, δέον νὰ γίνῃ ἀληθὴς συναγεμῶς πρὸς περιφρούρησιν τῆς νεολαίας καὶ ἀποτροπὴν τῆς καπολισθίσεως ἰδίως τῶν νεανίδων εἰς τοὺς παντὸς εἶδους «καλλιτέχνες» σωματεμπόρους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερά Μητρόπολις Καρυστίας καὶ Σκύρου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου 346)1976 «περὶ τρόπου πληρώσεως ἐφημεριακῶν θέσεων καὶ συστάσεως Ἐπιδικῶν Σχολῶν Ἱερατικῆς Μορφώσεως» (ΦΕΚ 142 τ. Α' τῆς 10 Ἰουνίου 1976), τὴν ὑπ' ἀριθμ. 3154 καὶ ἀπὸ 26.6.1976 Ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ἄρθρα 33-37 τοῦ Κανονισμοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2)1969 «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καλοῦμεν τοὺς βουληθέντας καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων ὀριζόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἐφημεριακῆς θέσεως Κοιμ. Θεοτόκου Περιβολίων.

Ἐν Κόμῃ τῆ 30ῆ Μαΐου 1980

† Ὁ Καρυστίας καὶ Σκύρου ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἱερά Μητρόπολις Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 590)1977, τοῦ Κανονισμοῦ 2)1969, τοῦ Ν.Δ. 1398)1973 ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Ν.Δ. 673)1977 καὶ τοῦ Ν. 346)1976 καὶ τὰς ὑπ' ἀριθμ.

9 καὶ 10 ἡμετέρας Πράξεις, προκειμένου νὰ προδῶμεν εἰς τὴν ἀνακτήρησιν ὑποψηφίων διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων ἐφημεριῶν μὲν τῶν Ἱ. Ναῶν α) Ἁγίου Θεοφ. Πρεβέζης, β) Ἁγίου Τριάδος Ἑλαιῶνος, γ) Ἁγίων Ἀποστόλων Κουκουλιῶν, δ) Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Μεγαλόενδρου, ε) Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Παντοκράτορος Πρεβέζης καὶ ς) Ἁγίων Ταξιαρχῶν Βαθῆος Γοργομύλου, καθὼς καὶ διακόνων τῶν Ἱερῶν Ναῶν α) Ἁγίου Χαράλαμπος Πρεβέζης καὶ β) Ἁγίου Δημητρίου Νεοχωρίου Ἀρτης, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Νόμων προβλεπόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς τῆς νομίμου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος προθεσμίας ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ συνήθη δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Πρεβέζῃ τῆ 1ῃ Ἰουνίου 1980

† Ὁ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης ΜΕΛΕΤΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Τρίκκης καὶ Σταγῶν

Προκειμένου νὰ προδῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων Ἐφημεριῶν ἐν τοῖς Ἱεροῖς Ναοῖς α) Ἁγ. Ἀποστόλου Φαρακτόνος, β) Ἁγ. Κωνσταντίνου Μεγ. Κεφαλοβρύσου, γ) Γεν. Θεοτόκου Γοργομύλου, δ) Ἁγ. Ἀποστόλων Σεργίου, ε) Ἁγ. Οἰκουμένου Χαϊδεμένης, καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ καταλάβωσι μίαν τῶν θέσεων τούτων καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῆς κειμένης νομοθεσίας προ-

βλεπόμενα τυπικά και ούσιαστικά προσόντα όπως, εντός μηνός από της δημοσίευσης της παρούσης εις τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», υποβάλλωσιν εἰς τὸ Γραφεῖον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἡμῶν σχετικὴν αἴτησιν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ὄπ' ἀριθ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καθοριζόμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Τρικάλους τῆ 2α Ἰουνίου 1980

Ὁ Μητροπολίτης - Τοποτηρητής

† Ὁ Ἐλασσώνος ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως

Ἐχοντες ὄπ' ὄφει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 33 καὶ 37 τοῦ ὄπ' ἀρ. 2) 1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» καλοῦμεν τοὺς ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα ἵνα καταλάβωσιν τὴν κενὴν ἐφημεριακὴν θέσιν τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Πολίχνης, ὅπως ἐντός μηνός ἀπὸ της δημοσίευσης τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ ΕΚΚΛΗΣΙΑ υποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Νεαπόλει τῆ 3η Ἰουνίου 1980

† Ὁ Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Χαλκίδος

Ἐχοντες ὄπ' ὄφει τὸ ἀρθρον 33, παρ. 2, τοῦ ὄπ' ἀριθμ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «Περὶ Ἱ. Ναῶν, ἐνοριῶν καὶ ἐφημερίων», καλοῦμεν πάντας τοὺς βουλομένους, τοὺς ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως, ἐντός μηνός ἀπὸ της δημοσίευσης τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν ΕΚΚΛΗΣΙΑ, υποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Β' ὀργανικῆς θέσεως ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίων Ἀναργύρων Λουτρῶν Αἰδηψοῦ.

Ἐν Χαλκίδι τῆ 4η Ἰουνίου 1980

† Ὁ Χαλκίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Λάμπης καὶ Σφακίων

Ἐχοντες ὄπ' ὄφει: 1) Τοὺς θεῖους καὶ ἱεροὺς κανόνες τῆς καθ' ἡμᾶς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. 2) Τὰς διατάξεις τοῦ Ν.Δ. 1398)73 καὶ τοῦ Ν. 673)77, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Ν. 817)1978 (ἄρθρον 25 παρ. 3), καὶ 3) Τὴν ἡμετέραν ἀπόφασιν περὶ ὀργανικῶν θέσεων τῶν διακόνων ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἱ. Μητροπόλει, καλοῦμεν τοὺς ἔχοντας ζῆλον κατ' ἐπίγνωσιν καὶ κλίσιν ἱερατικὴν, πρὸς δὲ τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσιν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις διακόνων τῶν κάτωθι ἐνοριῶν: α) Ἁγίου Παντελεήμονος Χώρας Σφακίων, β) Ἁγίου Γεωργίου Ἀνωπόλεως Σφακίων, γ) Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Νεῦς Ἀμαρίου καὶ δ) Κοιμ. Θεοτόκου Μεγάλων Ἀγ. Βασιλείου, ὅπως υποβάλλωσιν ἡμῖν ἐντός μηνός τὰ κατὰ νόμον δικαιολογητικά πρὸς πλήρωσιν τῶν θέσεων.

Ἐν Σπηλίῳ τῆ 24η Μαΐου 1980

† Ὁ Λάμπης καὶ Σφακίων ΘΕΟΔΩΡΟΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΔΕΛΤΙΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Σάμου καὶ Ἱκαρίας
ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

+ Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου
ΤΙΤΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀκαδημαϊκός

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.
Β) Ἐσωτερικοῦ : Δολλάρια 15 ἐτησίως.
Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κων. Γ. Μπόνη, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ὁμοτ. Καθηγητῆ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ὁ Μέγας Βασιλεὺς καὶ ἡ Σπουδάζουσα Νεότης. Μάθησις καὶ Βιβλίον. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἔργου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου «Πρὸς τοὺς Νέους».

Σεβ. Μητροπ. Κορίνθου Παντελεήμονος, Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

Σεβ. Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, Παράδοση καὶ Ἀνανέωση.

Σεβ. Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντωνίου, Ἡ ἀγάπη ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐπιστολῇ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου.

Ἐρευνα τοῦ Κ.Σ.Π.Μ., Προβλήματα ἐπανεταξίης τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν πρὸς παλιννοστοῦν.

Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὡς Διδάσκαλος τῶν καλῶν ἔργων.

Γεωργίου Λιλαίου, Γνωμοδότησις.

Παρατηρήσεων στήλη.

Παράρτημα.